
PART QUARTA.
RESSENYES



PER A UNA ANÀLISI DEL VALENCIANISME. APORTACIONS DE MAS (2008)

Abelard Saragossà
Universitat de València

RESUM

La finalitat de l'article és exposar les aportacions de Mas (2008) d'una manera lligada a fi de potenciar la difusió del llibre i dificultar que hom l'ignore. Caldria fer desaparèixer les connotacions ideològiques negatives d'unes certes paraules; i necessitem solucionar les separacions innecessàries entre el valencià popular i el valencià escrit. L'assoliment d'eixos dos objectius farien augmentar la cohesió de la societat valenciana, facilitarien l'ús públic del valencià i incrementarien la repercussió del valencià escrit en el valencià popular (§2). En les aportacions a la sociolingüística, destaca l'anàlisi de la manera de tractar la «unitat lingüística» (§3.1); l'aplicació inadequada del concepte *comunitat lingüística* (que margina la realitat valenciana, §3.2); les confusions entre el present, el futur (§3.3) i el passat (§3.4); i les interferències ideològiques en treballs sociolingüístics (§3.5). En el camp del valencianisme, podem remarcar l'estudi de tres creences: l'ús del valencià i ser d'esquerres (§4.2), el sentiment de valencianitat i el d'espanyolitat (§4.3) i l'ús del valencià en «secessionistes» (§4.4). L'article també analitza la proposta de Josep Lacreu sobre els models lingüístics valencians (§5), ja que repercutix negativament en Mas (2008).

Paraules clau: *sociolingüística, normativa lingüística, models de llengua, llengua popular, identificació, comunitat lingüística, interferències ideològiques, valencià, valencianisme.*

ABSTRACT

An analysis of Valencianism through the contributions of Mas (2008)

The aim of this paper is to put forward the contributions of J.A. Mas Castells in his book *El Morfema Ideològic* (2008) in order to promote its reading and avoid its neglect. It remarks how we need to

eliminate ideological negative connotations from certain words and unnecessary distance between popular Valencian and written Valencian (§2). This will foster cohesion in the Valencian society, promote the use of Valencian in the public sphere and increase the influence of written Valencian on popular Valencian. The article also contributes to sociolinguistics with an analysis of the concept of «linguistic unity» (§3.1), the inadequate way in which «linguistic community» is understood (marginalising the Valencian reality §3.2). It also examines the confusions between present, future (§3.3) and past (§3.4) and the ideological interferences in sociolinguistic scholarship (§3.5). The paper also explores the field of Valencianism by studying three common beliefs: using the language and being left-wing (§4.2), feeling Valencian and feeling Spanish (§4.3) and the use of Valencian amongst «secessionists» (§4.4). Finally, the article analyses Josep Lacreu's position on Valencian linguistic models (§5), which contradicts what Mas (2008) states in his book.

Keywords: *sociolinguistics, linguistic normative, language models, popular variety, identification, linguistic community, ideological interference, Valencian, Valencianism.*

1. INTRODUCCIÓ. EMMARCAMENT SOCIAL I HISTÒRIC DE L'OBJECTE D'ESTUDI

En la lingüística catalana, la crítica no és massa freqüent, de tal manera que és factible que un llibre important passe sense pena ni glòria. Mirem com ho expressa Joan Solà:

1. La crítica en la lingüística catalana
 - a. «En la cultura catalana en general gairebé no hi ha crítica bibliogràfica: per a la majoria d'obres apareix, com a molt, una nota periodística, gairebé sempre laudatòria (perquè habitualment és d'un amic de l'autor o de l'editor). I en lingüística catalana en particular, el fenomen és encara més vistent: la "crítica" es redueix, en el millor dels casos, a una repetició o paràfrasi de l'índex i als elogis esmentats; però en general no hi ha sinó el silenci més absolut o una selecció absolutament partidista de les obres a comentar.» (Solà 2003: 105)

He recordat eixes paraules perquè Josep Àngel Mas (Xaló, la Marina, 1970) ha publicat un llibre que hauria de ser llegit i amplament debatut, *El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians* (Benicarló, Onada edicions, 2008). La raó del debat, més que pel tema tractat, és per la gran quantitat de suc que conté el llibre. Perquè, a més de desplegar una proposta sobre el seu objecte d'estudi, l'autor també fa aportacions a la sociolingüística (§2 i §3) i, encara, clarifica aspectes del valencianisme (§4). Per tant, estem davant d'una obra que demana una exposició tranquil·la i generosa, lluny dels quatre elogis i la paràfrasi de l'índex (1). L'objectiu d'este treball és exposar les aportacions de Mas (2008) d'una manera ordenada i estructurada per a potenciar la difusió del llibre i per a dificultar que hom l'ignore (o que el presente com no és).

Clouré les reflexions sobre el llibre preguntant-me si hi ha alguna limitació que afecte parts significatives de l'estudi (§5). La principal que he trobat és la classificació dels models lingüístics valencians. Com que la proposta que aplica Mas (2008) és la que havia elaborat Lacreu (2002), he dedicat tres apartats a analitzar eixe treball i oferir una alternativa (§5.2-§5.4). A fi de no acabar en els punts febles (que són inevitables en tota investigació que fa avançar realment el coneixement humà), calia desplegar unes conclusions sobre l'obra i sobre l'autor (§6). Ací tenim les sis parts de l'anàlisi que desplegem:

2. Parts del treball sobre Mas (2008)
 - a. Introducció
 - i. §1. Emmarcament social i històric de l'objecte d'estudi
 - b. Objecte d'estudi central de Mas (2008)
 - i. §2. Ideologies i models lingüístics
 - c. Aportacions de Mas (2008) a l'anàlisi del valencianisme
 - i. §3. Interferències ideològiques en interpretacions socials
 - ii. §4. Més aportacions a l'anàlisi del valencianisme
 - d. Limitacions de la investigació i conclusions

- i. §5. Limitacions: els models lingüístics valencians
- ii. §6. Conclusions sobre el conjunt del llibre

Per a emprendre el viatge, mirarem quin és l'objecte d'estudi del llibre i quin és el contingut general. Resultat de la tesi doctoral, Mas estudia la relació que hi ha entre el model lingüístic a què recorre un valencià i la seua ideologia. En paraules del nostre autor:

3. Objecte d'estudi: vinculació entre ideologies socials i models lingüístics
 - a. «Aquest treball es dedica a l'anàlisi dels models de llengua formal que coexisteixen en la comunitat de parla valenciana, tot partint de la premissa que en la configuració d'aquests el pes específic del component ideològic és fonamental. Tant, que serà possible relacionar models i ideologies. (Mas 2008: 25)
 - b. »Comencem amb la hipòtesi central, la qual haurà de donar compte de l'objectiu central. És la següent: *la intencionalitat de l'adequació a un model de llengua per part d'un parlant és condicionada en primer lloc per la ideologia d'aquest.*» (Mas 2008: 32)

En tots els països, hi han relacions entre ideologies i llengua, però el cas valencià té especificitats. L'origen de les vinculacions actuals entre ideologies i models lingüístics està en la transició de la dictadura a la democràcia (4a). Eixes vinculacions han sigut molt intenses (fins i tot violentes) a causa d'anar associades a la política: ser d'esquerres comportaria un model lingüístic i un esquema nacional; i, ser de dretes, uns altres (4b):

4. Origen de la vinculació entre ideologies i models lingüístics
 - a. «Tenint en compte l'objecte d'estudi d'aquest treball, sembla pertinent el fet de situar en l'anomenada *Transició espanyola* –dècada dels

- setanta i principis dels vuitanta– el punt d’inflexió a partir del qual es configuren els grups, les idees i els discursos sobre l’ús social de la llengua en l’actualitat. [...] És en aquest moment històric quan, junt a tantes altres qüestions, s’ideologitza –es problematitza o es conflictivitza– la qüestió dels valors simbòlics i instrumentals de les llengües estatals altres que el castellà.» (Mas 2008: 85)
- b. «Hi ha prou consens en el fet d’atribuir a la superposició d’aquests dos eixos (dreta-esquerra i nacionalitari) la radicalitat de l’enfrontament.» (Mas 2008: 87)
- c. «És [el conflicte lingüístic valencià] un conflicte entre els usuaris de la llengua, és a dir, un conflicte *sobre* la llengua *en* la llengua. Un conflicte que, paradoxalment, deixa al marge els no usuaris de la llengua.» (Castelló 2001: 188; reproduït en Mas 2008: 93)
- d. «N’és tot un símptoma el fet que algunes empreses hagen suprimit o reduït l’ús públic, oral i escrit, del valencià, a causa de la polèmica originada pel model lingüístic que utilitzaven. I això que gairebé sempre es tractava d’un dels dos models centrals, el particularista o el convergent.» (Mas 2008: 217)

La supeditació dels temes nacionals valencians a la política espanyola (4b) no té res de positiu per al valencià, ans al contrari. Per a demostrar-ho, el sociolingüiste de la Marina es fonamenta en un treball d’un sociòleg valencià (4c). En realitat, el conflicte pels models lingüístics del valencià és tan negatiu, que amaga el procés sociolingüístic més important (la substitució del valencià pel castellà en la comunicació, tant la pública com la privada). A més, la divisió social que comentem perjudica l’ús públic del valencià: si el fet de recórrer a una llengua marginada (el valencià) ens ha de causar problemes, és preferible usar l’idioma que no en crea (el castellà). La renúncia al valencià per eixe motiu també afecta les institucions privades (4d). No cal dir que, un tal panorama, té

una implicació que hauria de ser òbvia: a qui més interessa superar l'associació entre models lingüístics i opcions polítiques és al valencianisme, de la mateixa manera que seran les persones adverses a la recuperació del valencià les que intentaran perpetuar eixa situació, fins i tot al preu de dividir i descohesionar la societat valenciana.

Per a corroborar la relació que hi ha entre ideologies i models lingüístics, Mas estudia uns documents orals d'un centenar de valencians. L'anàlisi té en compte tant el punt de vista lingüístic com la ideologia que hi ha darrere dels discursos. A eixe objectiu, està dedicada la tercera part del llibre (5c), la qual va precedida per un preàmbul i una introducció (5a) i per la part destinada a exposar i debatre l'aparell teòric usat (5b):

5. Estructura de Mas (2008)
 - a. Preàmbul (p. 17-24) i Presentació (p. 25-34)
 - b. Marc teòric i metodològic (p. 35-144)
 - c. Resultats de la recerca (p. 145-219)
 - i. L'arreplega de dades
 - ii. Els models i els parlants
 - iii. Recapitulació i conclusions

Les conclusions de l'obra van dins de la tercera part (5c.iii).

2. IDEOLOGIES I MODELS LINGÜÍSTICS

CONCEPTES CLARIFICATS. LA IDEOLOGIA COM A EXEMPLE

No es pot fer ciència sense dades empíriques i sense teoria. En conseqüència, Josep À. Mas dedica tres capítols a la teoria (§1, 5b) i u a explicar com ha ob-

tingut les dades empíriques (5c.i). Entre els conceptes tractats, n'hi han que no transcendixen fora de la ciència (com ara «la pragmàtica»); però també n'hi han que són atractius per a tota classe de lectors. Posaré com a exemple dos maneres diferents d'entendre el terme *ideologia*.

El sociolingüiste valencià destina una secció a analitzar eixe concepte (p. 56-67, més la represa en les conclusions del llibre, p. 200-202). Ací, n'hi haurà prou sintetitzant les idees fonamentals. Per al marxisme, la ideologia seria una xàrcia d'idees que tindria la finalitat d'amagar les relacions de dominació social. Això implica que el terme es reserva per a les creences i les idees de la classe dominant (i, també, d'aquells que imiten o assimilen eixes idees). En canvi, les altres classes socials no tindrien «ideologia». En particular, no en tindrien els investigadors. El desenllaç d'eixe camí poc objectiu ha sigut caure en l'actitud que Mas critica. La divisió dels grups socials en bons i roïns i la reducció de l'explicació dels fenòmens socials a blanc o negre ha facilitat que apareguen idees que no es corresponen amb la realitat social i que, com a conseqüència, només es poden defensar de dos maneres: amb la mà esquerra (enganyant) o amb el martell (dogmàticament). Miren una part de les paraules de Mas (1a):

1. El terme *ideologia* en el marxisme (a) i en diverses disciplines actuals (b-c)
 - a. «En aquest quadre analític, l'observador es carrega d'autoritat científica, fa servir categories absolutes basades en l'oposició vertader-fals i queda exempt de revertir sobre ell la consideració ideològica: la ideologia és sempre de l'altre. Es pot afirmar, per tant, que es tracta d'una visió unilateral, plana, que actua sobre dues dimensions i que no és gens reflexiva. I no ho és per tal com, d'una banda cancel·la la possibilitat d'entendre la dinàmica social en termes de pugna o equilibri inestable entre els interessos oposats, el dissens, i els valors bàsics que configuren la sociabilitat humana. De l'altra, perquè assigna immunitat teòrica a l'investigador social.» (Mas 2008: 200)

- b. «Les ideologies es creen i recreen en l'acció discursiva dels subjectes i no responen tant a un patró prefixat, sinó a una densa trama de representacions mentals compartides, que s'activen en la producció comunicativa dels parlants.» (Mas 2008: 201)
- c. «La importància de les representacions socials com a motor de l'actuació social i, per tant, la seua preeminència com a objecte d'estudi; la difusió de la ideologia com a substrat cognitiu que impregna tot el cos social; la multivocitat dels seus mecanismes de reproducció... De la seua banda, el discurs, entés com a àmbit global de la comunicació lingüística, és el principal agent de la (re)producció ideològica.» (Mas 2008: 202)

Contra la concepció marxista de la ideologia, se n'ha estés una en què les ideologies representen les creences que predominen en un grup social (o en una persona), les quals es creen, es mantenen i es modifiquen a través dels discursos (és a dir, gràcies a la comunicació lingüística, 1b-c). Les ideologies són fonamentals en la vida social i en l'evolució de les societats.

La concepció actual de les ideologies comporta que l'investigador també en té i, per tant, ha de reflexionar a fi d'evitar que les seues investigacions, en compte de ser objectives, siguen una manera de presentar la seua ideologia com si fóra «la veritat». En definitiva, un treball no és científic perquè el seu autor tinga tal títol o tal altre, sinó perquè satisfà el conjunt d'exigències que fixa la metodologia de la ciència. Reproduïrem unes paraules del sociolingüiste de la Marina que contenen un principi social molt important (encara que una representació ideològica no es corresponga amb la realitat social, els efectes que té en la societat sí que són reals):

2. El científic ha de procurar que la seua ideologia no deforme les seues investigacions

- a. «Dins d'aquesta visió més polièdrica, l'investigador és un actant social privilegiat pel seu accés al coneixement científic, però sotmés a les tensions de tota societat oberta. Allò que probablement el singularitza no és tant la competència científica com la capacitat de copsar reflexivament el conflicte i d'incidir-hi. Per a aquesta tasca serà necessari, entre altres, l'anomenat axioma de Thomas, que postula que allò que els subjectes socials defineixen com a real és real en les seues conseqüències.» (Mas 2008: 201)

Ben mirat, a la vista que la ciència no existix fora de les persones (excepte en les concepcions fonamentalistes) convindrem que no solament és bo que un científic sàpia quina és la seua ideologia, sinó que és molt saludable que l'expresses. El problema són aquells que diuen que no en tenen, perquè una de dos: o bé són persones amb poca formació humanista, o bé tenen una ideologia que la seua societat rebutja i ells no tenen la valentia d'explicitar i defensar.

En llegir els dos valors del terme *ideologia*, he entés una reacció negativa sobre un títol en què apareix (*El valencià del futur. Una contribució ideològica*). El comentarista devia tindre la concepció marxista de les ideologies i, per tant, no entenia que l'autor del llibre haguera usat eixe terme aplicant-se'l a ell mateix. En canvi, la realitat era tota una altra, cosa que puc afirmar perquè el llibre citat és meu. La finalitat de l'adjectiu *ideològic* en el títol és explicitar que, encara que l'autor pensa que el seu llibre és útil (altrament no l'hauria publicat), l'obra fa un desplegament de l'objecte d'estudi que no és metòdic o científic, siga perquè ha partit de conceptes que no ha definit prèviament, o siga perquè en l'estudi fa afirmacions que no demostra. Per tant, el llibre es limita a acostar-se al tema tractat. Més que una investigació, és una *aproximació*.

Al llarg de l'article, comentarem alguna aportació teòrica de Mas (§3.2). Ara, opinaré que, si la teoria lingüística sovint és vaga, la sociolingüística ho és molt més. Això no obstant, el nostre autor demostra que sap nadar molt bé entre les

vaguetats teòriques dels seus predecessors, de manera que reduïx el maremànum de les incertituds a idees concretes i comprensibles. A més, procura situar en la història l'aparició i el desplegament de les teories. Per una altra banda, no cal dir que el sociolingüiste valencià és del tot conscient de l'esforç teòric que ha fet en el seu llibre. Ací en tenim una manifestació:

3. Consciència de les aportacions teòriques
 - a. «S'ha reiterat diverses vegades que entre els objectius d'aquest treball hi ha una certa voluntat d'aportació teòrica.» (Mas 2008: 200)

Espera que els nostres sociolingüístics li ho reconeguen. En el benentès que, en la ciència, el reconeixement d'una obra només és reconeixement si aterra en una de les dos possibilitats següents: o bé usant les aportacions del treball (i esmentant la font), o bé debatent les propostes de l'obra si pensem que no són coherents o no són pertinents.

2.2. ADHESIÓ FORTA AL MODEL LINGÜÍSTIC POPULAR

La primera aportació que fa Mas (2008 al coneiximent de la realitat social valenciana és, naturalment, la que afecta l'objecte d'estudi: quina relació hi ha entre la ideologia social que té un valencià i el model lingüístic que tendix a usar. En tres apartats (§2.2-§2.4), condensaré les principals dades quantitatives, que són necessàries per a tindre idees generals fiables. En el penúltim apartat (§2.5), apareixeran casos personals concrets, que permeten fer-se una idea qualitativa molt més profunda de quina deu ser la relació que hi ha entre la llengua considerada culta i, probablement, molts valencians.

Per raons que comentarem més avant (§5.1), la classificació dels models lingüístics valencians és un tema tractat d'una manera poc objectiva. La meua

opinió és que, en realitat, només hi han dos models lingüístics valencians clars: el popular (és a dir, el model que el parlant ha après en la llengua viva del seu entorn social) i les propostes que deriven de la intervenció dels escriptors, dels lingüistes i dels correctors. La base de creure que els models lingüístics valencians són reduïbles a u està en el fet que hi han poques diferències entre ells (com insinuen les paraules de 4a-b: «tan pròxims –estructuralment»; «s’ha de subratllar que les diferències són mínimes: a penes hem pogut trobar tres o quatre variants distintives després de buscar per diversos documents»). Recordem que tota llengua té una infinitat de constituents lingüístics (repartits entre la semàntica, la sintaxi, la flexió, la derivació i la fonètica), de tal manera que és poc objectiu fixar-se en un grapat de constituents i no considerar tots els altres. Això no obstant, en la societat valenciana és molt corrent que unes poques diferències es valoren com si foren moltes i, sobretot, com si foren molt importants.

Passem la paraula al nostre autor. En (4a), Mas exposa les idees anteriors d’una forma lapidària i, en (4b), intenta igualir la violència recurrent a la ironia:

4. Diferències entre els models lingüístics valencians. Objectivament: escasses; ideològicament: molt valorades
 - a. «Els dos models centrals, el particularista i el convergent, tan pròxims –estructuralment– i sovint tan allunyats –dialècticament– alhora.» (Mas 2008: 217)
 - b. «Allò destacable, però, és que ni aquestes pràctiques mixtes [els documents analitzats no responen en general a cap dels models lingüístics valencians] ni l’escassa distància lingüística entre aquests models en permeten la coexistència dialècticament pacífica. Perquè s’ha de subratllar que les diferències són mínimes: a penes hem pogut trobar tres o quatre variants distintives després de buscar per diversos documents. Com no podia ser d’una altra manera, si fem nostra l’emfàtica proclama que el català és una de les llengües amb menys

variació diatòpica de la Romània. L'arrel de les polèmiques ha de ser ideològica. Només així s'explica que pugua arribar a parlar-se d'un hipotètic "perill de disgregació" per l'ús del [model] particularista o d'una "imposició de les formes catalanes" a qui usa el [model] convergent.» (Mas 2008: 127)

- c. «De fet, el problema no és l'existència de diversos models en si, habitual en moltes llengües en alguna mesura, sinó la crispació derivada d'un ús ideològic.» (Mas 2008: 218)

Per una altra banda, hem de tindre en compte que, en les llengües cultes, no són escasses les diferències internes (com ara entre el castellà espanyol i el castellà argentí; o entre l'anglès britànic i l'anglès nord-americà, 4c). A més, resulta que, si les diferències entre models no són valorades com a negatives, deixen de ser negatives en un grau alt, tal com preveu el principi sociològic enunciat més amunt (2a). Tota una lliçó sobre com hauríem d'actuar els valencians, siga quina siga la nostra ideologia i el nostre model lingüístic. Ben entès: una lliçó sobre com hauríem d'actuar si volem superar la divisió social i caminar cap a un futur més satisfactori que la realitat social actual.

La reducció dels models lingüístics valencians a dos (el popular i l'agrupació dels models escrits) permet dir amb poques paraules quina és la primera aportació de Mas al coneixement de la realitat social valenciana: mostrar que la majoria de valencians es resistixen a deixar-se influir pels models que provenen de la llengua escrita. En concret, de 106 persones investigades n'hi han 58 (més de la mitat) que no varien gens el model popular (5a). El nostre autor nota que l'actuació valenciana té un cert paral·lelisme amb el comportament d'una part dels catalans (5b):

5. Més del 50% dels parlants (58 de 106): no canvien gens el model popular
- a. De 106 parlants estudiats, «es comptabilitza un total de 58 parlants que fan ús del que s'ha anomenat *model vernacular*, és a dir, que no

- marquen el seu parlar amb cap variant normativa que no siga pròpia alhora del model de llengua que s'ha transmés històricament de generació en generació.» (Mas 2008: 164)
- b. «I no tan sols dins l'àmbit valencià, com ho testimonien les següents paraules de Vallverdú, que apunten ja quines poden ser les causes d'aquest no ús de l'estàndard quan se suposa que cal: “[...] la majoria de parlants cultes no s'autocorregixen, perquè no són conscients dels propis errors o no se senten atrets per l'exemple dels qui parlen amb propietat” (2000: 22)». (Mas 2008: 130)
 - c. Dels 58: dos terços (38) són jóvens (contra 18 vells)
 - d. Dels 58: 23 (el 40%) són de la part en què el valencià té més vitalitat (regió de Dénia, Gandia, Xàtiva, Ontinyent i Alcoi)

Entre els 58 parlants que són immutables davant dels models escrits, els jóvens doblen els vells (són dos terços –38–, contra els 18 que tenen més de 60 anys). La distinció d'edat té la finalitat de tindre en compte l'escola (quan els considerats vells anaven a escola, el valencià no s'hi estudiava). De totes les maneres, els mitjans de comunicació en valencià (sobretot Canal 9) haurien pogut influir sobre eixes 18 persones. Perquè, quan les formes o les paraules no estan connotades i es perceben com a valencianes, poden ser assimilades per persones que no han estudiat mai el valencià (ni en valencià), com ara *adéu* o *cendrer*.

En les deduccions que ha extret Mas a partir de les dades empíriques, encara hi ha un altre factor que podria ser significatiu: dels 58 valencians que no varien la llengua col·loquial espontània, una bona part (23, el 40%) són de les comarques en què el valencià té més vitalitat (la Costera, la Vall d'Albaida, el Comtat i l'Alcoià, la Marina Alta i la Safor). Davant d'eixa dada, convindria mirar fins a quin punt és real la correlació següent: com més gran és el coneixement del valencià parlat i el seu ús quotidià, més resistència hi ha a deixar-se influir pels models dels llibres.

2.3. ELS VALENCIANS I ELS MODELS DE LA LLENGUA ESCRITA

¿Per què hi ha una oposició tan estesa als models escrits? A fi d'anar separant el gra de la palla, Mas constata que, en els 38 jòvens de les 106 persones estudiades, n'hi han dos que, encara que són valencianoparlants, tendixen a no usar-lo en públic, de manera que la seua identificació amb el valencià és ben escassa. Quatre més no tenen entusiasme precisament pel valencià i, com a conseqüència, l'usen poc. El resultat global no és negatiu: dels 38 jòvens que considerem, només sis (no arriba al 15%) s'identifiquen poc amb el valencià.

Els 32 restants (que sí que s'identifiquen amb el valencià) ¿per què són reticents als models que provenen de la llengua escrita? El nostre autor apunta dos causes, no excloents entre elles (enunciades en 6):

6. Causa del distanciament davant dels models de la llengua escrita: no identificar-los com a valencians; o no identificar-se amb la ideologia associada a cada model
 - a. «Interpretem dues possibles intencionalitats [...]: la voluntat de no significar-se ideològicament i l'adhesió a un *valor d'autenticitat* o rebuig de la distinció social respecte dels parlants vernacles tradicionals. Dues possibilitats que, a més de no ser excloents mútuament, són ben complicades de discriminar en un corpus com el nostre.» (Mas 2008: 168)
 - b. «L'ús del vernacle en una situació formal —o pública, si més no— com una mena de subterfugi per tal d'evitar la significació en el debat ideològic al voltant de la llengua, cal afegir un valor específic d'aquest que poques vegades s'assenyala en el nostre context. Ens referim a l'*autenticitat*, que oposaria aquesta varietat a l'artificiositat de l'estàndard i la normativa oficials, independentment que considerem l'artifici necessari o inevitable. Creiem que es tracta d'un valor en alça en

la nostra societat, que es pot relacionar amb l'oposició *natura versus cultura*.» (Mas 2008: 132-133)

- c. «Trobem exemples d'adhesió creixent a les variants pròpies enfront de les *acadèmiques* en més d'una comunitat lingüística que no es poden relacionar amb cap mena d'*actitud diglòssica*; que s'haurien de relacionar, doncs, amb el concepte d'autenticitat. Una reflexió recent que abona aquesta impressió –i que seria aplicable al nostre cas en més aspectes amb ben poques matisacions– és la de Marazzini (2006: 117) [sobre l'italià].» (Mas 2008: 133)

Sobre la *naturalitat* (6b) i *l'autenticitat* (6a), el sociolingüiste de la Marina remarca que eixos valors també apareixen en llengües que no estan marginades socialment, com ara l'italià (6c). No cal dir que eixa observació, és del tot pertinent; però hauríem de mirar si hi han fets quantitius i fets qualitius que diferencien la situació valenciana i la italiana. Digam-ho d'una manera més clara: sense descartar que una part de les causes siguen internacionals, també hauríem de mirar si, en la reacció refractària davant dels models escrits, hi han factors privatis en la societat valenciana.

Els estudis anteriors al de Mas havien constatat l'actitud sociolingüística que considerem, però sense exposar una dada fonamental: el fet que, en la immensa majoria de casos (en els valencians estudiats pel nostre autor, 32 de 38), els parlants s'identifiquen amb el valencià i estan a favor de l'ús social del valencià:

7. Estudis previs a Mas (2008): consideració poc objectiva dels parlants que no canvien el model popular
- a. «Continuant amb les aportacions més concretes, apuntarem la descripció d'un comportament lingüístic poc referenciat en la bibliografia sociolingüística, com és la correspondència entre una alta lleialtat instrumental i valorativa enfront d'una baixa (o alternativa) lleialtat

formal. / Al·ludim als casos de determinats usuaris que demostren una posició favorable a l'ús social de la llengua i que, en alguns casos, fins i tot hi expressen una adhesió afectivosimbòlica, però que *eviten* usar formes pròpies de les diverses propostes d'estàndard inclouent-hi les més, diguem-ne, oficials (la particularista i la convergent). Aquesta negativa o rebuig sí que es troba descrita, però generalment ressaltant-ne els aspectes negatius de la manca d'acceptació del model formal i sense parlar del posicionament favorable a la llengua *en sí*. Així, pensem que no s'hi escau, per a aquests casos, l'anàlisi a partir de la noció de *diglossia*, sinó que caldria buscar un terme que reflectira aquesta ambivalència: així hem proposat provisionalment el terme *valor d'autenticitat*.» (Mas 2008: 216)

2.4. REFORÇ DE L'ABSÈNCIA D'IDENTIFICACIÓ AMB ELS MODELS ESCRITS

El conjunt de les deduccions que el nostre autor ha obtingut en l'estudi de les dades empíriques reforcen la proposta anterior. Sabem que, d'un total de 106 persones, n'hi han 58 que no canvien el model popular. Si ara mirem les que sí que es deixen influir pels models que provenen de la llengua escrita (que en són 45), resulta que la majoria (27) poden modificar la llengua espontània quan la variació no està lligada a ideologies concretes. Al costat d'eixos 27 valencians, n'hi han 18 que poden usar constituents connotats de la llengua escrita.

Per a explicar l'actitud dels valencians que només fan variacions no connotades ideològicament, l'investigador apel·la a les mateixes raons que havia proposat per a justificar el comportament dels qui no modifiquen gens el valencià après en el carrer (8c):

8. Repartiment dels 45 valencians que poden modificar el model popular
 - a. 27: quan la variació no està lligada a ideologies concretes.
 - b. 18: poden usar constituents connotats de la llengua escrita.
 - c. Causa de l'actuació majoritària: «la fugida del debat ideològic i la recerca del valor d'autenticitat» (Mas 2008: 174).

Si ara sumem els parlants que fugen de l'adscripció ideològica (58 + 27), obtindrem que 85 valencians de 106 (el 80%) no s'identifica amb els constituents lingüístics connotats ideològicament; per contra, hi ha una minoria (18, menys d'un 20%) que pot usar algun constituent connotat. (Hi ha un desajust de tres persones: $58 + 27 + 18 = 103$, contra els 106 considerats.):

9. Resultat total
 - a. Parlants que no s'identifiquen amb els constituents lingüístics connotats ideològicament: $58 + 27 = 85$ (el 80%).
 - b. Una minoria (18, menys d'un 20%): pot usar algun constituent connotat.

Els 18 parlants que poden dir algun constituent connotat ideològicament es distribuïxen d'una manera previsible. Si usem com a factor comparador les derivacions del consens que ha creat l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (políticament, PP + PSOE + Bloc Nacionalista Valencià), n'hi han 14 que recorren a les formes soplujades davall d'eixe consens:

10. Repartiment dels 18 parlants que poden usar algun constituent connotat
 - a. 14 recorren a les formes relacionades amb el consens de l'AVL.
 - b. 4 se n'aparten, dos per cada banda (secessionisme i catalanisme).

Dels altres quatre, n'hi han dos que estan adscrits a l'actitud que consistix en mirar molt la llengua culta de Catalunya i poc la realitat valenciana;

eixa ideologia està vinculada a partits polítics irrellevants (no tenen regidors, o no passen de mitja de dotzena). Els altres dos parlants que s'aparten del consens responen a l'actitud que propugna que els valencians i els catalans vixquem separats (i enfrontats); políticament, eixa ideologia ha tingut molts regidors i representants en les Corts valencianes i en el Parlament espanyol, però ara ha desaparegut.

Acabarem l'exposició sobre l'assimilació i difusió de models lingüístics escrits parlant d'un tema que s'hi relaciona: l'assimilació i difusió de normes. Mas observa que, a pesar que han sigut demanats (11a), tenim molt pocs estudis sobre la qüestió dita. Només disposem d'un parell de treballs, parcials i sobre pocs constituents (11c):

11. Molt pocs treballs sobre la difusió i l'assimilació de la normativa

- a. «Una proposta o necessitat d'anàlisi, que han assenyalat alguns dels nostres sociolingüistes (per exemple, Vila 1998: 154): calibrar el grau de difusió i d'acceptació de la normativa i de les propostes d'estàndard lingüístic entre la població.
- b. «Una proposta de treball que no ha trobat massa ressò i que, en no comptar amb prou treballs analítics, produeix notables diferències *de parer* sobre l'impacte que l'escola i els mitjans deuen tenir en aquesta difusió (vegeu 4.7.).
- c. «L'escassetat és especialment cridanera en el cas dels mitjans de comunicació. Sobre els joves, tenim, per exemple, el molt citat treball de Boix (1993), centrat en Barcelona, i els de Segura (2002) i Baldaquí (2005, 2006), en el sud valencià.» (Mas 2008: 30)

Eixa absència d'estudis fa que, quan parlem de la incidència social de la normativa, només podem expressar «parers», els quals són «notablement diferents» (11b).

Reflexionant sobre les dades del seu treball que incidixen en l'assimilació i ús dels models lingüístics escrits en la llengua parlada, el sociolingüiste valencià nota que eixes dades corroboren l'opinió que les normes tenen poca incidència en la llengua viva:

12. Dades de Mas (2008): incidència escassa de les normes en la llengua espontània
 - a. «Això confirma, d'entrada, la hipòtesi de l'escassa extensió popular dels models de llengua formal entre els valencians.» (Mas 2008: 164)

2.5. CASOS COLPIDORS D'INCIDÈNCIA ESCASSA (O NUL·LA)

Al resultat global de 12, li fan costat dades particulars (de caràcter qualitatiu). Així, una presentadora de televisió té 19 manifestacions de practicar normes contra 31 violacions (13a); a més, el grau de domini del valencià considerat cult afecta el vocabulari de l'ofici. La interpretació que fa Mas és que, per a locutora, amb el fet d'usar el valencià i fer-ho amb «algunes pinzellades de normativa» n'hi ha prou per a mostrar que és favorable a la seua normalització (13b). A més, és destacable que la presentadora usa el mateix model quan presenta el seu programa, quan monologa i quan parla amb altres persones (13b):

13. Dades sobre presentadors de televisió
 - a. «Una presentadora de televisió d'uns trenta anys i escaig, treballa en una emissora d'una comarca veïna, a Vila-real. En la seua llarga participació (9' 03") trobem un total de 19 estereotips normatius i 31 de no normatius. [...] També crida l'atenció la presència de formes no normatives en el lèxic propi de la comunicació (*mig de comunicació, càmares*).» (Mas 2008: 187)

- b. «S'ha de tenir en compte que és una professional de la comunicació que desenvolupa el seu treball en valencià. En aquest sentit, potser s'ha considerat –ella, el mitjà com a ens– que amb un nivell de competència una mica per damunt de la mitjana n'hi havia prou. La posició favorable a la normalització lingüística quedaria marcada per l'ús mateix de la llengua i algunes pinzellades de normativa. Sobre si també hi té alguna cosa a veure la voluntat de no allunyar-se massa de la parla de l'audiència, cal dir que no es detecten diferències significatives entre les situacions on apareix presentant el seu programa, monologant o conversant amistosament amb altres persones.» (Mas 2008: 188)
- c. «L'altre professional de la comunicació analitzat aquí [...] presenta els distintius que en el seu cas el català és L2 i viu i treballa en una ràdio de València. La proporció d'estereotips normatius i no normatius, en canvi, és semblant [a l'actuació de la locutora de Castelló]: 17 i 27 respectivament, en una emissora igualment modesta. També hi ha coincidència en el fet que els factors situacionals no afecten el grau d'aparició d'uns o d'altres, de manera que també se li pot suposar una mena de sociolecte pròxim al vernacle amb pinzellades normatives.» (Mas 2008: 188)

La falta de domini del model lingüístic de la llengua escrita no deu ser privativa de la professional de Castelló. Un presentador de la ciutat de València actua exactament igual (13c), inclosa l'absència de variació entre el model dels monòlegs i el dels diàlegs amb convidats. A més, el presentador de València ha tingut com a llengua materna el castellà, condició que facilita que hi haja més assimilació de la llengua escrita. Però no ha sigut així, ja que el model lingüístic que usa és qualitativament semblant al model de la presentadora de Castelló.

La meua opinió és que, si valencià que predomina en els llibres fóra identificador, assimilable i practicable, els docents i els professionals de la televisió tendrien

a usar el mateix model quan parlen i quan escriuen. En canvi, com que el model que troben en els llibres no té les característiques dites, davant de la impossibilitat d'assimilar i usar eixe model reaccionen com hem vist: modificant suaument la llengua parlada a fi de dignificar la percepció social del valencià. Ací tenim un fragment de Mas que torna a fer pensar en l'assimilació escassa de la normativa:

14. Més manifestacions d'assimilar poc la normativa: «estudiants, professora d'institut, director de televisió local, llibretera, mestres»
- a. «N'hi ha onze que, per edat o ocupació professional, *podrien* usar un model una mica més coherent i amb més estereotips (en presenten un o dos de normatius indeterminats o comuns) si n'hagueren tingut l'ocasió. Són estudiants, professora d'institut, director de televisió local, llibretera, mestres i quatre persones més per baix de la barrera dels 35 anys.» (Mas 2008: 175)

Tancarem l'exemplificació sobre la difusió i l'assimilació de les normes amb dos casos especials: tan especials, que impacten i commouen. El primer és el cantant d'un grup de rock en valencià, *Bajoqueta rock*. Primer, mirarem característiques del grup: «va ser dels primers de rock en valencià a assolir una certa fama»; «han editat tres discs compactes i han actuat i actuen per la major part de comarques valencianes»; «la pàgina del seu club de fans comptabilitza més de 23.000 visites des del 1999»; el model lingüístic de la pàgina web és el valencià escrit que ha predominat (com ara en l'ús de la forma *aquest*; hi han definicions del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, Mas 2008: 180). El cantant del grup té cap a 35 anys i és mestre. Convindrem que té unes condicions òptimes per a assimilar i usar el valencià escrit: identificació amb el valencià, compromís social i relació habitual amb el valencià escrit com a conseqüència del seu ofici; en canvi, el resultat (15a) és prou inferior al que hem trobat en els presentadors de televisió (13):

15. Un docent i cantant d'un grup famós, *Bajoqueta rock*. Contrast amb els presentadors de televisió: de 19 i 31 (13a) i 17 i 27 (13c) a 4 i més de trenta
- a. «Presenta 4 estereotips normatius, tots qualificables de febles: terminació *-ada*, (alternant amb *-à*), *després*, *companyes*, *transmetre*, que alternen amb més de trenta estereotips vernaculars, com ara *aixina*, *pos* [*pues*: doncs], *lo*, etc.» (p. 180); «a més de la preponderància absoluta dels estereotips vernaculars que s'acaba d'esmentar, els indicadors de registre col·loquial són els més importants quantitativament i qualitativa de tot el corpus, fins i tot en monòleg». (Mas 2008: 180)
 - b. «El que interessa destacar ara es que aquestes dades permeten interpretar que la seua manera de parlar respon a una tensió entre la voluntat de mostrar l'adhesió a la normalització de la llengua d'una banda, i els valors d'autenticitat». (Mas 2008: 181)

Eixa incidència tan baixa del valencià escrit en una persona amb unes condicions tan adequades, Mas la interpreta com a adhesió a «l'autenticitat» (15b). Això no obstant, no pareix normal que un mestre compromés haja de mostrar adhesió a la valencianitat per mitjà de no modificar gens la llengua viva. Una cosa és separar-se tan poc com siga possible de la llengua parlada habitual a fi que es note poc l'esforç d'ajustar-se a la normativa; i, una altra cosa, és no modificar pràcticament gens la llengua espontània del carrer.

El segon exemple commovedor correspon a una dona de cap a 35 anys. Prové d'Andalusia i ha estudiat el valencià per decisió pròpia: «*Jo sóc de Morón de la Frontera, Sevilla; sóc andalusa, però m'agrada molt al valencià i al vaig estudiar*» (Mas 2008: 181). La seua integració lingüística és total, ja que «utilitza el valencià de manera exclusiva incloent-hi els fills i el marit». En la intervenció del programa televisiu, el tema de què parla és ben seriós (un càncer que havia patit). Ara bé, la suma de tot plegat (persona immigrada, estudi voluntari del valencià i conversa sobre un tema seriós) no incidix en el valencià que parla, ja

que la llengua que usa és, d'una manera pràcticament absoluta, el valencià viu de Dénia. En (16a-b), tenim la descripció de Mas i, en (16c), la valoració que fa:

16. Una immigrada a Dénia que ha estudiat el valencià per gust, s'ha integrat del tot i usa el valencià com a llengua familiar
 - a. «La seua parla presenta alguns estereotips dialectals forts de la Marina Alta (Dénia), com ara *e(i)xa (a)sprà* [eixa vesprada] o *neu anlerta an as bous* [aneu alerta en els bous].» (Mas 2008: 181)
 - b. A més, les separacions no solament són molt escasses, sinó també «qualificables de febles» (Mas 2008: 180).
 - c. «Un dels escassíssims exemples de lleialtat valorativa unida a la instrumental, tot *evitant* la formal. Es diria que, d'una banda, la voluntat d'integració social la porta a adoptar la llengua d'acollida i a interessar-s'hi més del que li ofereix l'entorn immediat en consonància amb una certa inquietud intel·lectual. Però, de l'altra, és aquesta mateixa intencionalitat, sota la forma del *valor d'autenticitat*, la que fa que mire de no allunyar-se *massa* de la manera de parlar d'aquells que l'han acollida (4 estereotips normatius).» (Mas 2008: 181)

Davant de la dona valenciana de la Marina, podríem fer preguntes semblants a les del cantant: una persona que estudia el valencià perquè li agrada i que s'integra d'una manera completa en la societat valenciana ¿com és que rebutja pràcticament tots els constituents que divergixen de les formes populars de Dénia, fins i tot quan la diferència és pràcticament imperceptible en la comunicació oral (*i al vaig estudiar*, per *i el vaig estudiar*)? Pareix que la resposta només pot estar en la divergència entre la identitat que el parlant té com a valencià i la identitat que troba en el valencià dels llibres.

En el fet de no identificar-se amb el valencià dels llibres, deuen influir constituents lèxics, construccions sintàctiques i aspectes fònics (com ara la *tz* de *re-*

alitzar o de *assutzena*). Però, com a causa secundària, també podria intervenir el factor de com s'ensenyà el valencià. Sobre eixe vessant, el sociolingüiste de la Marina nota que hi ha un dèficit d'obres formatives: de bones obres, no cal dir-ho. Les que tenim no són positives o constructives, sinó negatives («la no conveniència d'usar determinades paraules», 17a). A més, en compte d'explicar i justificar cada norma les obres fan «comentaris una mica de passada»:

17. Absència d'obres formatives (positives i argumentatives)

- a. «El punt dolç entre la versemblança i la correcció a què cal aspirar s'assenyala com a fonamental per a l'objectiu de la identificació amb el mitjà, en els termes que ja s'han comentat. El que es reclama, doncs, és un material molt més ambiciós que els comentaris una mica de passada sobre la no conveniència d'usar determinades paraules en nivells formals que trobem en materials com el llibre d'estil de TV3 (Televisió de Catalunya 1995) o fins i tot que la diferenciació de registres de les *propostes* de l'IEC (1993, 1994).» (Mas 2008: 142)

Certament, la normativa s'assimila molt més imitant comportaments socials que estudiant llibres. Però això passa sobretot en les llengües no marginades. Quan una llengua viu supeditada a una altra, cal crear i usar tots els mitjans possibles. I, u d'eixos mitjans, és que els lingüistes elaborem bons manuals sobre les normes: amb propostes positives, amb argumentacions per a justificar cada norma i tenint molt en compte la necessitat d'identificació, d'assimilació i d'ús (objectiu que exigix que, en cada norma que el llibre inclou, l'autor del manual haja passat per eixe procés, especialment l'assimilació i l'ús en la llengua oral pública).

2.6. CONCLUSIONS SOBRE LES IDEOLOGIES I ELS MODELS LINGÜÍSTICS

Les deduccions de les dades que hem vist en esta secció pareixen clares. La incidència del valencià escrit en el valencià popular és molt escassa (§2.4, 9 i 10; §2.5). La superació d'eixa limitació depén de l'assoliment de dos objectius molt importants: augmentar la cohesió de la societat valenciana i facilitar l'ús públic del valencià. Per a caminar cap als objectius socials (més cohesió) i lingüístics (més ús del valencià, i més repercussió del model lingüístic valencià en el valencià públic), hem de resoldre dos problemes: procurar que desapareguen les connotacions ideològiques negatives d'uns certs constituents lingüístics (i més tenint en compte que en són pocs); i solucionar les separacions innecessàries entre el valencià popular i el valencià considerat cult.

Les finalitats d'eixes dos operacions lingüístiques són dos. En primer lloc, hem d'afavorir que el poble valencià veja el valencià com a una llengua que és pròpia del conjunt de la societat valenciana. En segon lloc, els professionals de la llengua han de procurar que els valencians ens sentim identificats amb el model lingüístic valencià. En una llengua marginada socialment, eixe sentiment és bàsic per a aconseguir que, quan hi hagen diferències entre la llengua parlada d'un lloc i el model cult, els parlants tendixquen a assimilar i usar els constituents divergents.

En definitiva, el procés de recuperació del poble valencià demana que, a termini curt, assolim dos objectius, sociolingüístic u i lingüístic l'altre: d'una banda, hem d'acabar de solucionar i superar les divisions i els enfrontaments socials que es varen produir fa una trentena d'anys; de l'altra, els professionals de la llengua tenim l'obligació de buscar quin és el conjunt de constituents lingüístics que dificulten que el model lingüístic valencià siga identificador, assimilable i practicable en la comunicació oral pública.

3. INTERFERÈNCIES IDEOLÒGIQUES EN INTERPRETACIONS SOCIALS

3.1. LA UNITAT LINGÜÍSTICA: ENTRE L'AUTORITAT I L'HOMOGENEÏTAT ESTRUCTURAL

A banda d'estudiar quines són les relacions que predominen entre els valencians i els models lingüístics valencians, el treball de Mas aporta més dades sociolingüístiques importants. Ben mirat, un autor que fa les distincions que hem vist entre la ideologia en el marxisme i en la sociologia actual és natural que es mire d'una manera reflexiva els treballs dels lingüistes i dels sociolingüistes nostres a fi de diferenciar què respon a la realitat social i quines creences no hi responen, sobretot si els efectes socials que deriven de les idees són negatius per a la societat valenciana o per al valencianisme.

Una aportació important va al voltant del concepte *comunitat lingüística*. Per a introduir eixe tema, primer haurem de parlar d'una noció més bàsica, que solem qualificar com a *unitat lingüística* (entre el balear, el valencià i el català). Per a decidir si hi ha unitat lingüística, els factors que més haurien considerat els nostres intel·lectuals serien l'autoritat i l'homogeneïtat estructural:

1. Criteris més usats per a decidir si hi ha unitat lingüística entre el balear, el valencià i el català: l'autoritat i l'homogeneïtat estructural
 - a. «L'argumentació de Calaforra (1999: 111-132) se centra en els arguments que amb més fruïció s'han utilitzat per part del nostre món acadèmic a l'hora de posicionar-se a favor de la unitat de la llengua davant la polèmica social que els envolta i que sovint es *nega*: l'argument d'autoritat i l'argument de l'homogeneïtat estructural.» (Mas 2008: 97)
 - b. «Quant a la projecció social, assenyala que el recurs a l'autoritat, en termes de "comunitat filològica", presenta l'enorme fragilitat que el

menor trencament d'aquesta unanimitat invalida tota l'argumentació.» (Mas 2008: 98)

Ací, prescindirem del criteri de l'autoritat (1a) per dos raons. En primer lloc, el fet d'apel·lar a l'autoritat no és cap argumentació, sinó un recurs, un mitjà. Per una altra banda, l'autor citat en (1a) indica que el recurs a l'autoritat exigeix una condició que, a més de ser molt fràgil (1b), és absent en la societat valenciana.

Pel que fa al segon criteri usat (el camp estructural), segons Calaforra (1999) hi hauria una tautologia:

2. Circularitat o tautologia entre la unitat i l'homogeneïtat estructural
 - a. «Paga la pena de reproduir la representació del raonament circular, aguda i irònica, que fa aquest autor: “Com a especialistes, constatem que el català és unitari perquè té aquesta història i aquesta estructura; com a especialistes, constatem que el català té aquesta història i aquesta estructura perquè és i ha estat unitari; com a especialistes, constatem que la unitat lingüística implica unitat estructural i històrica, i que la unitat estructural i històrica implica unitat lingüística.” (Calaforra 1999: 120)» (Mas 2008: 99)

Davant d'una anomalia metodològica tan greu, hi ha una altra eixida: dir que la unitat lingüística es fonamentaria, més que en l'estructura, en la «comunitat lingüística»:

3. Tercer criteri de la unitat lingüística: basat en la *comunitat lingüística*
 - a. «Així doncs, el fonamental, definitiu i definidor és el tercer criteri, el component simbòlic, que Calaforra anomena *unitat sociolingüística* per tal de contraposar-lo a la *unitat de la llengua*. Això ens porta, finalment, al concepte de comunitat lingüística.» (Mas 2008: 99)

Ja hem emmarcat el nostre concepte. Mirem ara en què consistix la noció *comunitat lingüística*.

3.2. DOS CONCEPTES DIFERENTS: LLENGUA I COMUNITAT LINGÜÍSTICA

Mas (2008: 99-103) fa un estudi detallat de com s'ha entès la noció *comunitat lingüística* i, ací, ens limitarem als trets que m'han paregut més bàsics. Hi han dos concepcions, una més feble i una més forta. La més feble està basada en la interrelació lingüística i, la més forta, en la idea que els parlants tenen sobre com s'han d'usar les llengües (4a):

4. Concepte *comunitat lingüística*: basat o bé en la interrelació lingüística o bé en les normes d'ús
 - a. «Podem distingir-hi dos blocs d'autors: els qui subratllen la interrelació entre els parlants (Bloomfield, Hudson, Gumperz), i els qui posen l'èmfasi en el factor simbólicoactitudinal, on s'inclouen les normes d'ús (amb autors com Fishman i Labov).
 - b. «Cal fer notar que el territori que ocupa el domini lingüístic de la llengua en qüestió en queda bastant al marge en ambdues opcions.» (Mas 2008: 100)

El sociolingüiste valencià remarca que, en les dos concepcions, la comunitat lingüística i el domini lingüístic d'una llengua són realitats diferents (4b).

Si focalitzem la caracterització que es basa en la interrelació, el factor vinculat a la comunitat (la interrelació) estaria per damunt del factor unit a l'àmbit lingüístic (la intercomprensió, 5a):

5. La interrelació lingüística té més incidència social que la intercomprensió
- a. «Quant al criteri de la interrelació, Hudson és qui més valor determinant hi dóna, per damunt, precisament, de la llengua: una manca d'interacció entre dos territoris que comparteixen llengua convertiria els seus parlants en membres de comunitats lingüístiques diferents, i un grau elevat d'interrelació entre usuaris de llengües diferents els convertiria en membres d'una mateixa comunitat lingüística. / D'aquesta manera, el criteri de la interrelació supera el de la intercomprensió, perquè l'inclou, alhora que supera la llengua mateixa.» (Mas 2008: 100)
 - b. «El grau d'interrelació entre aquestes comunitats [la valenciana i la catalana] és mínim en la llengua pròpia i compartida, més enllà d'alguns usos diguem-ne culturals.» (Mas 2008: 104)

En el cas dels valencians i els catalans, l'investigador valencià opina que les interrelacions lingüístiques actuals serien predominantment en castellà (5b). Després de reproduir una sèrie de citacions que comporten que no hi ha una «comunitat lingüística» entre els valencians i els catalans, Mas nota que els nostres autors no esmenten eixa implicació (6a-b). Eixa absència va unida a l'ús poc rigorós de l'expressió *comunitat lingüística* (6c), limitació derivada d'interferències ideològiques (6d):

6. Conseqüència de (5a-b): segons el criteri de la interrelació, els valencians i els catalans no formaríem una «comunitat lingüística»
- a. «Ningú no fa explícita, però, la *terrible* i inevitable conclusió a què hauria de portar aquest raonament: la *comunitat lingüística catalana* no existeix com a tal.» (Mas 2008: 103)
 - b. «Per tot això resulta adient qüestionar l'escaiença del dissenyador *comunitat lingüística catalana* per a referir-se al conjunt de parlants

que ocupen els territoris del domini lingüístic de la nostra llengua comuna. El fet que, indiscutiblement, s'hi puguen distingir diversos subconjunts densos i que la relació entre els uns i els altres siga més freqüent en castellà –o en francès o fins i tot en anglés– que no en català hauria de portar a parlar de comunitat lingüística catalana amb moltes prevencions i matisos.» (Mas 2008: 204)

- c. «Com s'ha suggerit diverses vegades, considerem que el terme *comunitat lingüística* s'ha utilitzat i s'utilitza d'una manera bastant acrítica i *abusiva* per tal de referir-se des d'un vessant social al que defineix el de *llengua* des de l'estructural.» (Mas 2008: 96)
- d. «Sembla clar, doncs, que la causa de defugir la conclusió a la qual els hauria de portar la revisió del concepte i l'aplicació al nostre cas, i que fins i tot continuen, malgrat les seues pròpies objeccions *de base*, parlant de *comunitat lingüística catalana*, ha de ser d'índole ideològica. [seria «un exemple clar de contaminació ideològica de les eines analítiques, derivat de la conflictivitat social d'aquestes qüestions»].» (Mas 2008: 103)

Per contra, és «inqüestionable» que els valencians som una comunitat lingüística segons el criteri de la interrelació (7a-b):

7. Segons el criteri de la interrelació, la societat valenciana és una comunitat lingüística
 - a. «Resulta inqüestionable l'existència d'un espai comunicatiu valencià fort, constituït per una espessa xarxa de relacions internes, tant administratives i públiques com privades.» (Mas 2008: 106)
 - b. «Encara a la vista de la intensitat d'aquestes *xarxes internes* i a la llum de les definicions més en boga internacionalment, hauria de ser possible parlar de comunitat lingüística valenciana o balear, per exemple.» (Mas 2008: 204)

- c. «Aquestes institucions i aquests mitjans, en les escasses ocasions que vehiculen els seus discursos en llengua catalana, no ho solen fer per a aquella comunitat identificada amb la llengua. La resistència o la prevenció a al·ludir, per exemple, a la *comunitat lingüística valenciana* te unes arrels ideològiques i unes conseqüències acadèmiques que convindria explorar.» (Mas 2008: 204-205)

Davant d'eixa realitat social, cal deduir que el fet d'evitar l'expressió «*comunitat lingüística valenciana* té unes arrels ideològiques i unes conseqüències acadèmiques que convindria explorar» (7c). En la part de les conclusions, Mas reprén el tema de les deformacions ideològiques:

8. Deformacions ideològiques en l'ús de l'expressió *comunitat lingüística*
- a. «L'atenuació del valor absolut concedit a les definicions basades en el contrast vertader/fals es manifesta encara en la crítica de dos conceptes cabdals, amb evidents conseqüències *metaacadèmiques*: el de *comunitat lingüística* i d'*estàndard lingüístic*. En aquest treball els hem revisat i matisat especialment, en un exercici que considerem fonamental en qualsevol anàlisi que se situe més o menys directament en aquest camp, atesa la necessitat d'higiene ideològica descrita fins ací. La revisió té un abast més gran en el primer, per la seua alta densitat ideològica.» (Mas 2008: 203)

Passem ara a la segona manera d'entendre el concepte *comunitat lingüística*, que està fonamentada en les normes d'ús i en la consciència de pertinença (9a):

9. Comunitat lingüística en sentit fort: acord en les normes d'ús de la llengua pròpia i en la consciència de pertinença a una mateixa llengua
- a. «Entre els trets definidors d'una comunitat lingüística, es comprova

- que el més comunament acceptat és el que diu que els seus membres comparteixen les normes d'ús de la llengua pròpia i les actituds lingüístiques que hi subjauen.
- b. «Això no es pot mantenir si s'aposta per una visió conflictivista de les llengües en contacte. És evident que la mera existència de polèmiques, tret definidor de la ideologia, sobre la necessitat o la conveniència de promocionar l'ús de la llengua en determinats àmbits, invalida aquella hipotètica comunitat simbòlica dels parlants. El concepte encara trontolla més quan s'al·ludeix a la consciència de pertinença a aquella comunitat per part dels parlants alhora que s'aplica a societats en ple conflicte identitari com la nostra.» (Mas 2008: 203)
 - c. «Fet i fet, la majoria dels sociolingüistes forans defugen la identificació del terme comunitat lingüística amb els parlants d'una llengua, i més amb la llengua mateixa.» (Mas 2008: 204)

El concepte *comunitat lingüística* es deu haver establert pensant en llengües sense conflictes socials i amb algun estat polític darrere, cosa que justificaria les objeccions que posa el nostre autor (9b). Realment, en els territoris amb processos de substitució sempre hi han opinions socials diferents sobre la situació en què s'hauria de trobar cada llengua (la pròpia del territori i la substituïdora), de manera que els parlants de la llengua dominada no solen satisfer ni el criteri de l'acord en les normes d'ús de la llengua pròpia ni el criteri de la consciència de pertinença (9b). Siga quina siga la caracterització del concepte *comunitat lingüística* (la forta o la feble), cal evitar la confusió entre eixa noció, els parlants d'una llengua i la llengua (9c).

Mas (2008: 203-204) mostra que, en les llengües no marginades, els dos trets del sentit fort de *comunitat lingüística* (9a) també tenen problemes, de manera que en les societats concretes no sol existir «aquella imaginada *voluntat d'un poble*». Això el porta a donar preferència a la concepció més feble, basada en la

intensitat «dels intercanvis lingüístics» (10a), que depenen especialment de les institucions públiques i dels mitjans de comunicació (10b):

10. Factors bàsics de què depén la comunitat lingüística en sentit feble
 - a. «Aquesta mena d'accepció *feble* de la comunitat lingüística inclou també la qüestió de la intensitat dels intercanvis lingüístics.
 - b. »És evident que les xarxes de relació i de comunicació dels ciutadans en les societats avançades contemporànies depenen en gran mesura de les institucions de què es doten i de l'àmbit informatiu dels mitjans de comunicació.» (Mas 2008: 204)

3.3. CONFUSIÓ ENTRE EL PRESENT I UNA POSSIBILITAT DEL FUTUR

Les implicacions de l'apartat anterior són satisfactòries per als valencianistes formats en el particularisme, mentres que són frustrants per als que s'han desplegat en l'unitarisme. Però cal matisar que la realitat no és la que insinuen eixes implicacions. Per a interpretar d'una manera més objectiva la realitat lingüística i sociolingüística, hem de tindre en compte dos temes, el concepte *llengua* (poc tractat en el llibre que comentem) i una confusió entre el present i una possibilitat del futur. Parlarem sobre el concepte *llengua* en les limitacions (§5.5) i, ara, mirarem d'explicar la confusió entre el present i un futur hipotètic, ja que eixe marc repercutix en la interpretació de la realitat sociolingüística actual.

En el tema de les relacions lingüístiques entre els balears, els valencians i el catalans, una cosa és la realitat actual i, una altra, la que voldríem tindre en el futur. Les relacions socials actuals són pobres (§3.2, 5b), però eixa limitació no significa que en el futur hagen de ser així. La pregunta que hauríem de constatar és la següent: ¿és positiu per als balears, per als valencians i per als cata-

lans que les nostres relacions siguen en la llengua pròpia i que ens coordinem en aquelles qüestions lingüístiques en què siga factible? Les experiències d'unes altres llengües que parlen diversos pobles (el castellà, l'anglès, el francès, l'alemany, etc.) diuen que sí. Però, amb això, no n'hi ha prou, perquè per a arribar a eixes interrelacions lingüístiques cal passar per una fase prèvia: el valencianisme ha de convèncer la societat valenciana dels avantatges que hi han en les interrelacions dites. I, per a assolir eixe objectiu, em pense que només hi ha un mitjà: augmentar la identificació i la voluntat de ser valencians. Sense eixos dos factors, per molt que prediquem els avantatges de la coordinació lingüística diria que no aconseguirem res. I no es tracta només d'una opinió, perquè tenim l'experiència de les darreres dècades (tant quan governava el PSOE com en el període del PP).

A mesura que augmente la consciència i la voluntat de ser valencians, serà factible mostrar, davant de problemes concrets, que si ens coordinem amb els balears i amb els catalans guanyarem tots. En el benentès que, la decisió final, estarà en la societat valenciana. Com que hi ha tanta confusió en eixa qüestió, potser convé repetir el resultat a què hem arribat: *el valencianisme només ha de treballar per la recuperació del poble valencià, sense cap altre apriorisme*.

Cal dir que Mas (2008: 99-100) reproduïx unes paraules d'Aracil ben clares sobre la causa de la ineficàcia de «la retòrica de la unitat estructural» i del recurs a «l'autoritat» (§3.1, 1-2): sense interrelacions lingüístiques entre valencians i catalans, i sense consciència de formar una llengua, «les crides constants a la uniformitat estructural seguiran sent *inútils combats*» (11a). La conseqüència d'eixes paraules és tan simple com important: la unitat lingüística i la comunitat lingüística és una qüestió no tant del present com del futur (11c):

11. Plantejament de la unitat lingüística que va fer Aracil en 1982

- a. «És molt possible que aquesta dualitat [unitat sociolingüística i uniformitat estructural o llengua] sigui un element clau que, en ser negligit

- per la retòrica de la unitat estructural, ha dificultat notablement l'acceptació unitària del fet lingüístic. Això explica la manca de funcionament de l'argument d'autoritat, car significa que els especialistes no s'haurien plantejat realment el problema previ i principal. Efectivament, sense la (re)construcció d'una consciència social de comunitat lingüística, les crides constants a la uniformitat estructural seguiran sent *inútils combats*.
- b. »En aquest sentit, els camps de treball més urgents són: la lluita contra els prejudicis lingüístics vigents, l'intens intercanvi comunicatiu entre les regions implicades i la transformació de les actituds interdialectals.
 - c. »La solució d'aquests problemes és condició *necessària* per a l'acceptació social de l'anomenada *unitat lingüística*: es tracta, cruament, de (re)construir la nostra unitat sociolingüística.» (Aracil 1982: 129-130)

El valencianisme unitariste ha tingut molt poc en compte l'opinió d'Aracil, sobretot els «il·lustrats» (que diria Toni Mollà). Per una altra banda, convé repetir que la «reconstrucció» només es produirà si els valencians (i els balears, i els catalans) volen tirar-se avant.

Acabarem observant que Mas usa les precisions que ha fet sobre el concepte *comunitat lingüística* per a aclarir unes altres qüestions. Com ara, és cert que els parlars de la Catalunya occidental són molt semblants al valencià, i no només en la fonètica. Però les comunitats lingüístiques tenen molta més incidència en la comunicació lingüística que les estructures lingüístiques (12a) i, per tant, la realitat lingüística actual té un futur ben dubtós (12b):

12. Predomini de les relacions socials sobre l'estructura lingüística

- a. «Pel que fa a la qüestió del dialecte i la comunitat de parla, en el nostre cas ens trobem que, per exemple, el valencià es troba en el mateix bloc dialectal que el català nord-occidental, però la freqüència de comunicació entre els parlants de la Seu d'Urgell i els de Barcelona

és infinitament superior que amb els de València. D'ací que s'hagen d'agrupar amb aquells quant a *comunitat* simbòlica i de relació, per damunt dels trets estructurals.» (Mas 2008: 104-105)

- b. «Perquè és el cas que les condicions de relació entre els membres de les comunitats són molt més determinants que les característiques estructurals estrictes a l'hora de crear els models lingüístics. Així, si un parlant de Lleida es relaciona molt més amb parlants de Barcelona que no de València, no ha d'estranyar que el seu model de llengua formal siga més semblant al català central que no al valencià, per molt que estructuralment ens pugua semblar una paradoxa.» (Mas 2008: 120)

Digam-ho clarament: cada volta més, el parlar de Lleida s'acosta al de Barcelona (sobretot en la flexió i en el lèxic) i, correlativament, s'allunya del valencià. En una conversa personal, Mas m'ha observat que el fet que la interrelació social estiga per damunt de l'estructura lingüística explica que, en els darrers anys, estiga produint-se un cert sorgiment d'un model lingüístic al voltant de Lleida (fonamentalment fonètic), en el qual intervenen activament mitjans de comunicació propis i l'opinió favorable d'uns quants lingüistes.

3.4. UNA ALTRA CONFUSIÓ: ENTRE EL PRESENT I EL PASSAT

La confusió entre el present i el futur està relacionada amb una altra superposició, ara de signe contrari: entre el present i el passat. Eixa alteració es manifesta quan parlem sobre quin grau d'unitat lingüística tindrien els parlars balears, els valencians i els catalans. Una afirmació que apareix per ací i per allà en escrits lingüístics és que els parlars balears, els valencians i els catalans formarien un conjunt amb més poques diferències internes de les que trobem en les altres llengües romàniques. Sens dubte, la llengua clàssica era enormement unitària,

com pot comprovar qualsevol lector. Les diferències que trobem entre obres depen prou més de la cronologia que no de l'origen geogràfic (com ara en el cas de Ramon Llull, Bernat Metge i Joanot Martorell, que ocupen tres centúries).

Per a valorar objectivament les paraules anteriors, hem de recordar que el tema de què parlem no és la llengua culta medieval, sinó la llengua viva actual. Deixant de banda que les diferències entre parlars no són gens fàcils de mesurar objectivament, hem vist més amunt (§2.2, 4b) que Mas adopta una actitud irònica sobre l'afirmació que molts autors han fet: si tan unitaris són els parlars balears, valencians i catalans, poc divergents podran ser els models lingüístics valencians (siguen unitaristes o siguen particularistes):

13. Poca compatibilitat entre la creença de la unitat del balear, el valencià i el català i la diversitat entre els models valencians

- a. «Les diferències són mínimes: a penes hem pogut trobar tres o quatre variants distintives després de buscar per diversos documents. Com no podia ser d'una altra manera, si fem nostra l'emfàtica proclama que el català és una de les llengües amb menys variació diatòpica de la Romània.» (Mas 2008: 127)

El sociolingüiste valencià mostra una altra deficiència: la contradicció en què incorren uns certs autors. Realment, quant més gran siga la unitat més poc necessària serà la normativa lingüística; en canvi, passa no poques voltes que, els qui més parlen d'una unitat intensa, són també els qui més emfatitzen la necessitat d'unes normes comunes als balears, els valencians i els catalans:

14. Contradicció entre una unitat intensa i l'emfatització de necessitar normes comunes

- a. «Es dona el cas de textos en què el trobem definit [el concepte *estàndard lingüístic*] com a varietat superadora de la diversitat dialectal, a

poques pàgines de distància de l'afirmació, ja tòpica, que el català és una de les llengües –o directament *la llengua*– amb menys variació de la Romània. Certament, resulta així ben poc engrescadora l'argumentació sobre la necessitat de l'estàndard que aquestes mateixes obres solen induir. En efecte, d'aquesta contradicció es pot inferir que el paper de l'estàndard és tot just d'una superfluïtat paradoxal.» (Mas 2008: 205)

3.5. INTERFERÈNCIES IDEOLÒGIQUES EN TREBALLS SOCIOLINGÜÍSTICS

En un autor que té una visió tan ampla, és previsible que les reflexions i les opinions també afecten la situació d'una part dels investigadors i de la teoria sociolingüística. En el llibre que comentem, eixa actuació apareix sobretot en les parts inicials (el Preàmbul i la Introducció, p. 17-34). Com ara, Mas informa que fins ara no hauria sigut gran l'esforç fet per a delimitar i separar les interferències que les ideologies han produït en la teoria i en les interpretacions socials (15a):

15. Les ideologies i els sociolingüistes: poc d'esforç per a evitar les interferències
 - a. «Assumim, doncs, que ens pertoca ser jutge i part alhora en un dels conflictes que ara més amplificats, adés mig silenciats, són font d'enfrontament en la societat valenciana de les darreres dècades. Tot i que ja fa temps que les ciències socials miren de reeixir dignament d'aquesta doble condició, en el cas de la sociolingüística catalana no s'ha anat gaire més lluny de la declaració d'intencions més o menys emfàtica.» (Mas 2008: 26)

- b. «No es tracta tant d'una recerca utòpica –o ingènua– de l'objectivitat absoluta, sinó d'evitar que el partit pres de bestreta contamine la capacitat d'anàlisi. Dit d'una altra manera, mirarem d'atenuar les conseqüències metodològiques de la *paradoxa de l'observador*, de les quals no sol prendre consciència la nostra sociolingüística a causa d'un cert malentés sobre el caràcter *compromés* de la disciplina.» (Mas 2008: 26)

Un factor que hauria dificultat la separació de les creences i el saber objectiu és haver mal interpretat el compromís (15b). Certament, un investigador ha d'estar compromés amb la seua societat, com comentarem en la secció pròxima (§4.1, 1). Però el compromís social del científic és molt diferent de l'actitud que consistix en defensar cegament «el partit pres de bestreta» (15b).

També hauria dificultat el procés de clarificació el fet que «els postulats de Fuster» hagen esdevingut «premisses de no pocs treballs acadèmics»:

16. Transformació de postulats («Proposició que, sense ser evident, s'admet com a certa sense demostrar-la») en premisses («Cada una de les dos proposicions d'un sil·logisme, de les quals s'inferix la conclusió»)
- a. «Com cabdal és també l'obra de Fuster (1962), potser en un sentit invers [a la importància dels treballs d'Aracil i de Ninyoles]: sota la forma de l'assaig *d'idees*, els seus postulats han ultrapassat l'àmbit del debat ideològic i s'han convertit en premisses de no pocs treballs acadèmics.» (Mas 2008: 86)

Per una altra banda, les confusions que hi han hagut en el tema de la unitat han afavorit que hom negue l'existència de problemes socials (17a-b):

17. Negació de la realitat social i dels conflictes
- a. «El primer pas en aquest camí, que suposa, al meu parer, l'assumpció més plena del paper social de l'investigador, hauria de consistir a re-

- conèixer acadèmicament l'existència de conflictes que, de fet, minen dia a dia l'expansió de l'ús formal de la llengua. No fer-ho, no voler veure el que tenim davant *perquè no ens interessa*, perquè no respon a la dialèctica del *poble oprimint* enfront de *l'invasor*, limitar les anàlisis a allò que pugua portar a unes conclusions d'autoafirmació, es pot qualificar ben bé com la nostra particular *cortina de fum*.» (Mas 2008: 20)
- b. En la societat valenciana, hi ha un «diàleg de sords en estances diferents», i l'autor «constata el poc interès que desperta en l'anàlisi social i els pocs esforços que es duen a terme per mirar de trencar aquesta dinàmica». (Mas 2008: 19).
- c. «En les aules de les escoles, dels instituts i fins i tot d'alguns centres universitaris floreixen els mapes lingüístics i les asseveracions sobre la indiscutible i tan sovint discutida unitat de la llengua catalana.» (Mas 2008: 19)

Davant de l'actitud que comentem, Mas fa alguna ironia, com podem comprovar en (17c).

La negació de l'existència de problemes socials també ha arribat als models lingüístics:

18. Negació de l'existència de problemes en la normativa lingüística

- a. «Tornant al cas dels models de llengua formal, és igualment absurd que es postule la dissolució de tots els que circulen per l'espai comunicatiu valencià i l'assumpció d'un únic estàndard *nacional* (amb alguna peculiaritat *regional*, això sí). Per a, més o menys explícitament, arribar a aquell estadi d'unitat política desitjat... per qui? Per una part de la societat valenciana que, sent benvolent, hauríem de qualificar/quantificar com a molt minoritària. L'argument que la situació és aquesta a causa de l'abús manipulador del poder, etc., etc., no fa

que la proposta siga més raonable: si la llengua necessita d'accions ràpides i decidides, caldrà fer-les i proposar-les des de la situació que tenim, no des de la que cadascú desitjaria o considera que es donaria si els *altres* no foren tan *dolents*.» (Mas 2008: 21)

La finalitat de les investigacions sempre és intentar comprendre la realitat. En canvi, si neguem la realitat (17, 18) és obvi que no la podrem comprendre mai. I, en eixa situació, és molt fàcil ser pessimiste (19a):

19. Efectes de negar la realitat: el pessimisme i «l'èpica de la resistència»

- a. S'ha escampat «una mena de *fatalitat específica i irresoluble* del cas valencià». (Mas 2008: 87)
- b. «Però crec que la instal·lació en el conflicte que estem comentant ací –i que, com ja s'ha dit de passada, pot resultar ben còmoda per als qui no han de *caminar entre la pols*– fa que sovint el compromís estiga més en la mateixa lluita, en l'èpica de la resistència i les pedrades al poderós que ofega i manipula. Només així s'explica, per exemple, que alguns filòlegs continuen asseverant en les seues classes que l'única solució per al futur de la llengua és la independència dels Països Catalans.» (Mas 2008: 21)

El resultat és o bé cremar-se i abandonar el valencianisme, o bé crear-se una ficció per a conservar alguna il·lusió. Mas anomena la bombolla del consol «èpica de la resistència» (19b). I, en efecte, el recurs al terme *resistència* com a fonament del valencianisme és prou comú entre uns certs autors, com si «resistent» poguérem fer alguna cosa més que morir a poc a poc.

En la situació descrita, és molt difícil convèncer els polítics de la conveniència d'aconseguir objectius sociolingüístiques; o persuadir-los de fer campanyes socials. Ben mirat, els polítics només es recorden dels filòlegs si poden guanyar

vots; altrament, procuren que hi haja una bona distància, i més en una època de pocs ideals i de massa superficialitat:

20. Els polítics valencians i els filòlegs

- a. «Mentrestant, els filòlegs omplim els congressos i copen les publicacions sobre temes relacionats amb la planificació i la política lingüística, on les absències de paraula i d'obra dels polítics que ens governen (actualment, sobretot) i dels que opten a governar-nos, més que habituals, són la norma.» (Mas 2008: 17)

En canvi, el dia que superarem la supeditació de la qüestió nacional valenciana als interessos del bipartidisme polític espanyol serà més fàcil que ens escolten, sobretot si mostrem que les nostres propostes poden tindre efectes socials positius i són atractives i satisfactòries per a una gran part de la societat valenciana.

3.6. CONCLUSIONS SOBRE LES INTERFERÈNCIES IDEOLÒGIQUES

El valencianisme unitariste no s'hauria de burlar dels treballs i de les accions del valencianisme particulariste. El factor que més importa no és tant el resultat objectiu com la intenció. I la intenció és bona en general, com comprovarem en la secció següent a través dels dos valencians particularistes que apareixen en les persones estudiades per Mas (§4.4, 8).

He fet la reflexió anterior perquè eixe punt de vista és el que també hauríem d'aplicar a les deformacions ideològiques que hem descrit en esta secció. Encara que unes certes afirmacions siguen errònies, han sigut elaborades des de la identificació com a valencians. En conseqüència, més que furgar en les nafres del veí ens interessa marcar objectius positius per a la societat valenciana i intentar assolir-los.

Realment, hem de mirar cap al futur i hem de deixar estar el passat. Encara que, això sí: hem de mirar avant alhora que rectifiquem els errors en què hem incorregut els uns i els altres. En canvi, tancar els ulls davant dels errors propis és una actitud molt poc intel·ligent. Poc intel·ligent i, també, poc humana. Perquè eixa cabuderia només pot acabar en la frustració i en el patiment. Al capdavall, el cel i l'infern són, abans que res, metàfores de la nostra vida terrenal.

4. MÉS APORTACIONS A L'ANÀLISI DEL VALENCIANISME

4.1. NECESSITAT D'ANALITZAR EL VALENCIANISME

Josep À. Mas partix d'una concepció molt alta de les ciències humanes: com que l'objecte d'estudi forma part del binomi inseparable que són les persones i els pobles, les investigacions científiques han de millorar la vida humana i, per tant, el científic ha d'estar compromés amb la societat concreta que l'envolta (1a). D'eixa concepció, deriva que el científic no ha d'estar aïllat en una torre, sinó que ha de buscar que el resultat de les seues investigacions millore la societat (1b). En realitat, els treballs de les ciències humanes tenen poc de sentit si els seus resultats no són aplicables a la persona i als pobles (1a):

1. En les ciències humanes, el compromís social està unit al «vessant pràctic» (*a*) i al «component prospectiu» (*b*)
 - a. «En aquesta línia, convé insistir en el fet que no em declare partidari d'eliminar el caràcter *compromés* de la tasca acadèmica. Ben al contrari, crec que el vessant *pràctic*, la proposta d'actuació pública basada en la investigació, és el que hi dóna veritable sentit.» (Mas 2008: 20)
 - b. «Cal trobar vies de superació del marc acadèmic per tal de poder fer arribar a la societat el component prospectiu, compromés si es vol, de la sociolingüística.» (Mas 2008: 20)

- c. «Més ben dit, la motivació de la primera passa d'aquesta investigació caldrà buscar-la en l'esperança d'albirar alguna eixida del laberint.» (Mas 2008: 17)

Com a conseqüència de la voluntat de solucionar problemes socials, «la primera passa» que l'impulsa a investigar és «l'esperança» d'eixir de la situació social insatisfactòria estudiada en el llibre (1c).

El compromís social porta el nostre autor a posar les ciències socials dins dels «discursos socials» (2a). Els discursos tenen la finalitat de solucionar els conflictes socials, que són inevitables, inherents a la vida humana (2a). Si a això afegim la consciència dels malentesos i les deformacions que ha produït la concepció marxista de les ideologies (§2.1), és natural que el sociolingüiste valencià ho aplique no solament a la nostra sociolingüística (§3), sinó encara als treballs d'ell mateix (2b). L'objectiu és buscar que les propostes socials no siguin un producte d'una ideologia sense fonament empíric (2c):

2. Les ciències socials (que sempre han d'explicar dades empíriques) han d'incidir positivament en les ideologies i en les propostes socials
 - a. «L'estudi parteix del supòsit que el discurs acadèmic s'ha de situar en el context més ampli dels discursos socials. L'objectiu comú dels quals, si cal recordar-lo, és la descripció, la interpretació i la resolució de les diferències inherents a la vida de les col·lectivitats, que és intrínsecament conflictiva i oscil·la permanentment entre la construcció de consensos amplis i l'emergència focalitzada del dissens.» (Mas 2008: 26)
 - b. «Incorporar l'anàlisi seriosa del component ideològic a les nostres investigacions és, doncs, indefugible i inajornable. Incloent-hi el nostre propi discurs: tot al llarg d'aquestes pàgines ho estem demanant.» (Mas 2008: 21)

- c. «El repte consisteix a integrar les dimensions descriptiva i interpretativa i fer-hi encaixar una prospecció basada en dades *reals*.» (Mas 2008: 20)
- d. Mas (2008: 22) fa seu l'objectiu d'aportar llum i coneixement, i evitar la confusió i la crispació.

La voluntat d'arribar a propostes no deformades per creences sense fonament empíric li fa marcar-se l'objectiu d'aportar llum i coneixement, i mai confusió i crispació (2d).

Un investigador valencià que està compromés amb la seua societat, que sap que en les creences socials és fàcil que hi hagen factors sense fonament i que intenta fer alguna aportació al seu poble defugint les elucubracions i partint necessàriament de l'anàlisi de dades empíriques, un autor així és natural que veja l'anàlisi social com a una «eina imprescindible de millora i progrés»:

- 3. L'anàlisi del passat: unida necessàriament a la millora del present
 - a. «[...] entenem la crítica sobre la reflexió pròpia com l'eina imprescindible de millora i progrés, allunyada de qualsevol connotació de revisionisme o, més encara, de revengisme, actitud que cau del tot fora del nostre treball.» (Mas 2008: 215)

A més, com que sap que en la societat valenciana hi han difamacions advertix sobre què no és el seu llibre: no és ni una renúncia dels ideals del passat (que es centren en la recuperació del poble valencià i la seua llengua pròpia) ni coses pitjors (3a).

Si tenim en compte que el nostre autor forma part de les bases del valencianisme des de fa molts anys, serà comprensible que, quan les dades empíriques li ho permeten, faça reflexions per a millorar el valencianisme, com ja hem començat a intuir en la part anterior analitzant actuacions de lingüistes

i de sociolingüistes. La millora del valencianisme afecta sobretot la ideologia que va emergir cap al final franquisme i cap al principi de la democràcia. Les raons de centrar-se en eixe valencianisme són dos, complementàries: en primer lloc, perquè aleshores es va formar un valencianisme sensiblement diferent del que predominava en els anys trenta; en segon lloc, calia focalitzar eixa ideologia perquè el valencianisme actual majoritari és hereu del que va quallar en els anys sixty. Tingam en compte que, si el valencianisme majoritari no s'ha trobat en una situació bona durant dècades, ha de ser per errors comesos i perquè els adversaris han tingut més mitjans i, sobretot, han actuat més bé. Per tant, buscar en què hem fallat és fonamental per a eixir de la marginalitat (3a), de la mateixa manera que el fet de negar-se a analitzar el passat dificulta l'abandó de la marginació.

Dedicarem una secció a comentar tres creences que es varen propagar en els sixty i els setanta: la relació que hi hauria entre el futur del poble valencià i la dualitat «dreta i esquerra» (§4.2); el grau de compatibilitat entre sentir-se valencià i sentir-se espanyol (§4.3); i l'actitud que els valencians particularistes tenen davant de l'ús social del valencià (§4.4).

4.2. EL BINOMI «SER DE DRETES I SER D'ESQUERRES» EN L'ÚS DEL VALENCIÀ

Més amunt, hem comentat que, durant la transició, es va establir una correlació entre models lingüístics, projectes nacionals i la dualitat «esquerra i dreta» (§1, 3). Mirem com ho exposa el nostre autor:

4. Origen ideològic del conflicte
 - a. «L'anomenada Batalla de València es podria descriure com el reflex de la Transició espanyola en el debat lingüisticoidentitari valencià.

Les característiques definidores més notables d'aquest debat són la superposició de l'eix ideològic de la identitat col·lectiva sobre l'eix social pròpiament dit (dreta-esquerra) i sobre l'eix de les produccions lingüístiques (formes/funcions), i la consegüent polarització dels *topica* en conflicte. El resultat d'ambdues superposicions va ser que els "bàndols" confrontats adoptaren una mena de *packs ideològics*, en els quals quedaven indestriablement lligades.» (Mas 2008: 207)

També hem observat que el fet de lligar l'unitarisme a l'esquerra i el particularisme a la dreta havia tingut repercussions molt negatives sobre la recuperació de l'ús social del valencià: el problema, en compte de ser l'abandó del valencià davant del castellà, passava a ser el conflicte entre dos concepcions diferents del valencià (com a dialecte del català i com a llengua independent). El resultat és tan clar com letal per al valencià: la llengua que realment és un problema per al valencià (la seua substitució pel castellà en la comunicació) deixa de ser un problema; mentres que usar el valencià pot ser problemàtic perquè pot implicar decantar-se per alguna de les dos concepcions.

El panorama és ben trist i, per tant, tot valencià conscient del problema hauria de parlar i actuar mirant de desfer eixe nuc mortal. Al costat de l'evolució sociopolítica destructiva, hi havia un altre factor negatiu. En els sixty i els setanta, es va crear una ideologia que no responia a la realitat social: creure que l'adhesió a l'ús públic del valencià havia d'anar unida a ser d'esquerres. Per a mostrar l'absència de correspondència entre la creença i la realitat, Mas ajunta les deduccions d'un sociòleg (5a-b) i les d'un estudi més recent, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (5c):

5. L'ús social de valencià i l'eix «esquerra / dreta»
 - a. «Com ja s'ha dit, un altre dels sociòlegs esmentats més amunt, Rafael Castelló, matisa, si no contradiu, aquesta tendència a fer coincidir els

- eixos ideològics. Aquest sociòleg valencià destaca “el fet que variables com el nivell d’estudis, la situació laboral, l’ocupació, el sector econòmic o la ideologia dels individus no tenen una incidència significativa sobre la seua lleialtat instrumental i valorativa del valencià” (2001: 194). I en nota al peu, encara aclareix: “No és, per tant, el conflicte lingüístic valencià un conflicte que es puga definir en termes d’un conflicte dreta-esquerra, com tan sovint s’intenta representar” (*ibidem*).
- b. »Paga la pena, doncs, detenir-se una mica més en aquest treball, basat en dades empíriques i no únicament teòric, com els altres que manegem en aquest punt. [Mas descriu les dades empíriques, de 1996] Les afirmacions anteriors s’han d’entendre, doncs, dins d’aquest context, radicalment diferent al d’altres articles i fins i tot llibres que tenen més d’assaig que no d’estudi –parafraçant un altre sociòleg valencià sovint citat aquí, Josep Solves.
- c. »A més, les dades concorden amb les de l’enquesta sobre l’ús social del valencià que l’AVL va realitzar el 2004 i publicar el 2005. Fins i tot es podria dir que les més pròpiament valoratives van en un sentit contrari al *tradicional* encaix dels eixos: la població amb estudis universitaris és la que manifesta una posició més favorable a un major ús del valencià, amb una diferència de 10 punts respecte de la que no té estudis (63,97% *vs.* 53,27%). Pel que fa a la “classe social subjectiva” o autodefinida, també hi ha una certa millora en aquests anys en les classes mitjanes i altes respecte de la baixa, tradicionalment lligada als posicionaments d’esquerra, tot i que ací la diferència és poc significativa (del 54% al 59%, vegeu Acadèmia Valenciana de la Llengua 2005*b*: 121-122).» (Mas 2008: 90-91)

Estem davant de la creació d’unes ideologies que no solament han perjudicat la recuperació de l’ús del valencià i la cohesió de la societat valenciana. Al

costat d'eixos efectes generals negatius, hi ha un fet particular: impedir la consolidació del valencianisme que, pel que fa a les bases, ha sigut majoritari. En efecte, si un moviment social interpreta d'una manera errònia com és la seua societat, l'equivocació prou que tindrà efectes negatius en la incidència social del moviment. Ben mirat, si els valencians som un poble predominantment prudent i moderat haurem de pensar que les defenses més adequades del valencià estaran tan lluny dels extrems i de les radicalitats com prop estaran de la prudència i de la moderació.

4.3. EL SENTIMENT DE VALENCIANITAT I EL D'ESPANYOLITAT

Els lectors de Mas troben dades que qüestionen un altre principi del valencianisme majoritari del final del franquisme: creure que el sentiment de valencianitat seria incompatible amb el d'espanyolitat. Mirem de quina manera tracta el nostre autor eixa idea. En (6a), trobarem la descripció d'un valencià d'edat que té una actitud clarament favorable a l'ús del valencià. Tot seguit, atribuïx les característiques positives descrites a una parlant més jove de Gandia («El mateix es podria dir de X», 6b). Ara bé, eixa jove mostra que, per a ella, no hi ha contradicció entre sentir-se espanyola i defensar l'ús social del valencià (6b):

6. Els sentiments de valencianitat i d'espanyolitat (*b*)
 - a. «És l'únic exemple d'un mínim acostament a la normativa en aquest grup d'edat, que cal sumar als exemples evidents de lleialtat lingüística instrumental, en mantenir la llengua en converses bilingües amb un parlant conegut –autocorregint-se: comença en castellà– i amb un desconegut de més edat. Això, junt amb l'indici de *voluntat* de lleialtat formal que implica el nom [en valencià], pot portar a presuposar una actitud ben favorable a la normalització lingüística, i a

atribuir a la manca de competència, justificada per l'edat, l'absència de variants que indicaren, també, lleialtat formal.

- b. »El mateix es podria dir de X, canviant tan sols la justificació de l'edat per la de la criança a l'estranger (té accent francès i s'anomena Renée). El seu estereotip normatiu fort és *perruqueria* (que figura al tendal del seu negoci, *Perruqueria Renée*), autocorrecció de *peluqueria*, i en presenta també un de feble: *psicòleg*. El fet que presente un discurs identitari directe com el següent no és cap contradicció, sinó que va en el sentit general de la societat valenciana de no trobar cap dificultat d'ajustar la seua identitat social a la nacionalitat espanyola. Així, afirma: *em sentia espanyola*, per tal de justificar les ganes de tornar a Gandia. Per tant, res a veure amb la categorització de Xambó (vegeu 3.4): la podríem qualificar d'*espanyola normalitzadora*, agafant trets de dos grups suposadament oposats.» (Mas 2008: 177)

Al final de la citació, el sociolingüiste de la Marina observa quanta distància que hi ha entre la realitat social i una classificació ideològica de Xambó, presentada en una altra part de l'obra (p. 89-90).

És cert que la creació d'Espanya a través de la construcció de l'estat espanyol s'ha fet identificant Espanya amb les característiques lingüístiques, culturals i polítiques de la Corona de Castella i, alhora, ignorant totes les altres llengües, cultures i concepcions polítiques (sobretot el federalisme i el plurilingüisme de la Corona d'Aragó). Però eixa evolució històrica no justifica que u dels puntals d'un moviment social oposat al centralisme descrit siga l'antiespanyolisme. En realitat, el poble valencià només es recuperarà si canvia la seua manera de percebre's. En conseqüència, cal partir de la forma de sentir i de ser dels valencians actuals. Si el valencianisme fa ostentació de conviccions que ferixen els sentiments que predominen en la societat valenciana, només pot aconseguir que el malmiren. Per una altra banda, també és veritat que l'igualmente «Espanya =

Castella» ha anat unit a males pràctiques i a intencions poc sanes. Però, davant d'eixos processos, només hi ha una operació que siga ètica i alhora eficaç: analitzant fets actuals concrets, demostrar que existixen. Per contra, no hem de ser anti res. Només hem de ser una cosa: pro valencians.

4.4. EL «SECESSIONISME» I L'ÚS DEL VALENCIÀ

En la ideologització de tipus marxiste que produí el valencianisme majoritari durant els sixanta i els setanta, els «secessionistes» estan entre els que ixen més mal parats (7a). Per a superar «l'estèril conflicte identitari valencià» (que seguix atenallant la societat valenciana), cal canviar tota aquella ideologització a base d'estudis (7b); en (7c), apareixen unes quantes de les qualificacions literals que un valencianisme ha llaçat sobre l'altre, les quals es podrien completar fàcilment amb les qualificacions de l'altre sector:

7. Actuació davant del «secessionisme»
 - a. «L'aplicació d'aquest esquema [la concepció marxista de la *ideologia*, mireu ací §2.1] a l'estudi del conflicte lingüísticoidentitari valencià ha comportat una lectura força reduccionista i esbiaixada. És evident en la nostra bibliografia la polarització entre els partidaris de la unitat de la llengua catalana, les posicions dels quals es legitimen amb apel·lacions a la racionalitat i al científisme, i els secessionistes, denostats com a dogmàtics, irracionals i acientífics. I directament exclosos de qualsevol instància de diàleg en virtut de les posicions feixistitzants dels seus representants polítics.» (Mas 2008: 200)
 - b. «Qualsevol avanç envers la superació real de l'estèril conflicte identitari valencià hauria de comportar un canvi en el llenguatge analític i també en les formes de la comunicació social. [...] La proposta que

- hem defensat al llarg d'aquestes pàgines és la substitució progressiva de l'utilatge conceptual que ha predominat en la bibliografia sociolingüística de les darreres quatre dècades.» (Mas 2008: 202)
- c. «Es pot dir que es tracta d'una ideologia que s'ha tendit a descriure –o titlar– de *reaccionària* per part de la bibliografia sociolingüística nostrada. Sovint utilitzant recursos discursius més propis de la confrontació ideològica que no de l'anàlisi acadèmica, com tantes vegades s'ha repetit –i lamentat– ací. [En nota: «Així, un dels pocs treballs monogràfics sobre el secessionisme lingüístic valencià, citat com a “*imprescindible*” en una obra tan acadèmica com la de Pradilla (1999: 167), porta per títol *La pesta blava* (Bello, 1988). Cal remarcar que el fenomen arriba a hui mateix: “*excrecència blavera*” (Pitarch 2006: 262) no és un sintagma que complisca els mínims per poder-se considerar terme de cap disciplina de coneiximent.]» (Mas 2008: 87)
 - d. «És en la terminologia on s'ha de verificar en primer lloc la convenient renovació tant del discurs sociolingüístic sobre el conflicte identitari valencià com dels estudis, escassos d'altra banda, sobre les implicacions socials de la variació lingüística. En els anys del tardofranquisme i de la transició, el repertori conceptual de nocions com *conflicte lingüístic*, *normalització lingüística*, *prejudici lingüístic*, *autoodi*, etc., es sustentava en la lògica política i en les circumstàncies socials i culturals d'aquells moments històrics. Eren nocions que tenien un referent clar i tangible i una utilitat cognitiva indiscutible.» (Mas 2008: 202)
 - e. «Transcorreguts els anys, els canvis sociopolítics, culturals i fins i tot tecnològics, sumats a la maduració intel·lectual de molts dels analistes socials d'aquella etapa, determinen la fallida, si més no parcial, d'aquell repertori. Excusa advertir que el desgast és força més notori si ens referim a la panòpia d'invectives amb què se solia, i se sol, desqualificar els qui defensen posicions clarament discordants amb

les canònicament establertes per l'*establishment* universitari i el seu *entourage*: *blaveros, irracionals, antiintel·lectuals, grupuscles neofeixistes...*» (Mas 2008: 203)

És cert que una part dels conceptes tenien referents clars (7d). Però també és veritat que, entre els anys setanta i l'actualitat, hi han canvis importants (7e).

Prescindint ací del fet lamentable de substituir l'anàlisi per la fona de l'insult, el factor que més ens hauria d'interessar són els canvis que han anat produint-se en els carrers valencians, de tal manera que, entre la caracterització dels «secessionistes» dels anys setanta i la realitat actual, hi han diferències significatives. En relació a eixos canvis, mirem quines dades empíriques ixen en el treball de Mas. Els dos parlants del valencianisme particulariste que apareixen en les 106 persones investigades no són d'un nivell cultural baix (8a) i, sobretot, tenen «un grau elevat de lleialtat lingüística instrumental» (8b). En conseqüència, no «se'ls pot aplicar cap dels *termes* a què al·ludíem més amunt com a exemple de poc rigor i molta ideologia en les files de la nostra sociolingüística» (8c):

8. El «secessionisme»: divergències entre les atribucions ideològiques i la realitat social
 - a. «Tanmateix [és a dir, *contra les creences que solem tindre*], es dona el cas que els dos usuaris que hi hem pogut adscriure demostren un cert nivell cultural, la qual cosa no concorda amb les descripcions canòniques del grup, a causa de les connotacions de radicalisme que s'associen a l'ús del model. Els dos estan lligats al món de la creació literària en català, tot i que segueixen unes normes que advoquen obertament pel secessionisme idiomàtic.
 - b. »Si bé és cert que un d'ells aconsegueix algun tret arquetípic de l'usuari del model secessionista, com és la vinculació al món faller de la ciutat de València, no ho és menys que en la seua actuació demostra

un grau elevat de lleialtat lingüística instrumental. L'altre, president de l'Associació d'Escriptors (*sic*) en Llengua Valenciana, fa lectura d'uns textos propis de temàtica valenciana, però amb retòrica i connotacions culturalistes i patriòtiques, de pàtria valenciana, més que no de caire estrictament *popular* o, encara menys, *espanyolista*.

- c. »Fet i fet, a cap dels dos se li pot aplicar cap dels *termes* a què al·ludíem més amunt com a exemple de poc rigor i molta ideologia en les files de la nostra sociolingüística: ni són *irracionals*, ni *antiintel·lectuals*, ni *neofranquistes*. Amb això no volem donar a entendre que calga substituir-ne pendularment la descripció, però sí subratllar *l'existència* d'usuaris del model secessionista als quals cal *reconèixer-los* lleialtat lingüística i vinculació simbòlica *sincera* a la llengua pròpia. A la normalització lingüística, al capdavant, tot i que partint d'una altra normativa lingüística. La qual és conseqüència d'una segura representació de la llengua com a autònoma, que prové, al seu torn, d'una probable representació de la identitat social com a diferenciada també.» (Mas 2008: 209-210)

Potser convé insistir en les evolucions que s'han produït en la societat valenciana. Al valencianisme, no li deu importar massa quina era la intenció que tenien els promotors del «secessionisme», els que movien els fils des de despatxos poderosos de València i, sobretot, de Madrid. Això és matèria dels historiadors. Per al valencianisme, el factor més important són els valencians actuals. Per tant, cal que ens agrupem tots els qui estem a favor d'incrementar l'ús social del valencià i que volem que els valencians ens recuperem com a poble, objectiu que comporta augmentar la voluntat de ser valencians i de dirigir la nostra societat. Que eixes persones vinguen de l'unitarisme o del particularisme és ben poc pertinent. Perquè no importa el passat, sinó el present i el projecte de futur que vullgam per a la societat valenciana.

5. LIMITACIONS: ELS MODELS LINGÜÍSTICS VALENCIANS

5.1. LIMITACIONS EN ELS TREBALLS DE LA FILOLOGIA VALENCIANA

Els estudis que fan aportacions sempre tenen alguna limitació, perquè la perfecció no existix en la investigació. En el cas del llibre que analitzem, la més important que he vist afecta un tema que fins ara hem anat ajornant, ja que no incidix en les aportacions centrals de l'obra: la classificació dels models lingüístics valencians. Per a introduir eixe tema, convé recordar que Mas ens retrau als lingüistes que no hàgem elaborat obres formatives constructives i argumentatives (§2.5, 17); també hem vist que informa sobre una actitud poc positiva (negar que, en els temes de la normativa lingüística i de la unitat lingüística, hi han problemes socials, §3.5, 17 i 18). A eixe panorama de la lingüística i la sociolingüística valenciana, ara hem d'afegir una observació més punyent: notar que els professionals valencians de la llengua no justifiquem aquells «aspectes» lingüístics que ve cara amunt acceptar-los i que, en conseqüència, generen debats en la societat (1a):

1. Una de les limitacions de la filologia valenciana: no tractar els aspectes lingüístics més debatuts socialment (*a*); a més, hi ha qui els nega (*b*, *c*). Valoració de l'actitud (*d*); efecte social (*e*)
 - a. «Tancat el parèntesi explicatiu, o fins i tot, justificatiu, esmentarem algunes altres perplexitats. Sempre m'ha cridat l'atenció el baix percentatge de recerques acadèmiques que s'ocupen d'aquells aspectes de la nostra llengua que formen part dels debats de la societat valenciana amb més freqüència. I no sols en els mitjans de comunicació, sinó també en altres formes més directes de la comunicació quotidiana. Portant-ho al terreny professional, es podria dir que hi ha escassetat

de treballs precisament sobre allò que més pregunten els estudiants als seus professors.

- b. »La qual cosa se sol justificar, sense eixir dels dominis de la paradoxa, tot asseverant que el tema és massa clar i evident per enfrontar-s'hi o que es tracta de polèmiques *fictícies* (?!).
- c. »I tanmateix, els filòlegs en parlem. Ni que siga per dir que no hauríem de perdre el temps parlant d'això, o per enllestir per la via ràpida l'*anàlisi* de determinades posicions (les que qüestionen identitats, noms o models lingüístics *científics*) amb (des)qualificacions. [...]
- d. »Sense voler semblar condescendent, no cal censurar aquesta actitud en l'arena política: cadascú es defén com pot. On sí que es pot considerar nefasta és en la investigació social, atés que amb aquesta mena de "terminologia" s'enceta i s'acaba amb una sola paraula l'anàlisi, que no passa de presumpta.
- e. »El que s'aconsegueix així, de fet, és *situar-se enfront*, més que no per damunt, com alguns sembla que pretenen.» (Mas 2008: 18)

Com en els temes de la unitat lingüística i la normativa (citacions de §3.5, 17 i 18), hi ha qui nega la problemàtica (1b-c). El sociolingüiste de la Marina valora eixa actitud d'una manera dura però justa (és «nefasta en la investigació social», 1d), atés que «l'anàlisi no passa de presumpta» (1d). Per una altra banda, això comporta que, si un docent actua així, en compte de formar i convèncer, simplement «es situa enfront» de l'alumne (1e). Digam-ho clarament: eixe comportament no contribuïx a cosir i guarir la divisió social entre els valencians, ans al contrari.

En un marc teòric tan pobre, són més comprensibles les dades que trobarem ara. En la classificació dels models lingüístics valencians que provenen de la llengua escrita, Mas (2008: §4.5) partix de Lacreu (2002). Com que el nostre sociolingüiste és seriós, no pot introduir tèrmenes sense explicar quin valor representa

cada u. Això no obstant, els lectors no troben en la seua descripció (p. 122-129) el factor que més caracteritza un model de llengua: criteris lingüístics i exemples (o, com a mínim, un fragment d'alguna obra). Tingam en compte que els principis són imprescindibles per una característica ja comentada: perquè els constituents lingüístics d'una llengua són pràcticament infinits, de manera que un autor que prescindisca dels criteris reduirà el tema dels models lingüístics a exemples sense teoria i, per tant, a poca cosa més que a dades aïllades i alguna anècdota.

A causa de l'absència de principis i de constituents lingüístics en Mas (2008: 122-129), convé que analitzem la seua font (Lacreu 2002), per bé que primer ens preguntarem per quina raó Mas (2008: 122-129) vol caracteritzar models lingüístics sense tractar els dos factors més fonamentals (criteris i exemples). A més de les limitacions que trobarem en l'anàlisi de Lacreu (2002), el nostre autor està convençut que, darrere de la classificació que hem d'analitzar, hi han factors «ideològics», com ja expressa el títol de la secció a on tracta el tema (§4.5, «La ideologia en la configuració dels models lingüístics valencians»). A més, no diu que use la proposta de Lacreu perquè la trobe coherent i pertinent, sinó perquè és l'única que hi ha («partint *del que hi ha*»):

2. La classificació de Lacreu (2002) ¿és ideològica?
 - a. «Tot i la descripció un tant asèptica que fa Lacreu de la motivació de tria d'un o d'un altre model, la implicació ideològica deu resultar evident a qualsevol persona mínimament coneixedora dels debats sobre la identitat i la llengua dels valencians. Per començar l'anàlisi i sempre dins d'aquesta dimensió aproximativa –és a dir: partint *del que hi ha*– provarem de relacionar els models amb els grups ideològics de Xambó que s'han comentat en el capítol anterior.» (Mas 2008: 123)

La relació que hi hauria entre models lingüístics i ideologies ¿justifica que prescindim dels criteris i d'aplicacions dels criteris (és a dir, exemples)? Diria

que la resposta és negativa per dos raons. En primer lloc, és negativa perquè no podem caracteritzar objectivament models lingüístics si prescindim dels factors centrals. En segon lloc, actuar així és perillós per una característica que ja hem tractat: en una societat a on les interferències ideològiques tenen efectes negatius en les interpretacions socials (§3), el fet de no buscar criteris i aplicacions dels criteris pot fer que, en compte d'aclarir la realitat, la presentem deformada.

5.2. EMMARCAMENT TEÒRIC DE LACREU (2002)

Les limitacions de la lingüística i la sociolingüística valenciana ajuden a comprendre que no s'haja fet una anàlisi d'un treball que s'ha encarat a un tema important: mirar d'establir una tipologia dels models lingüístics valencians. No és ací el lloc adequat per a encarar-se a eixe objectiu d'una manera detallada; però com a mínim sí que haurem de buscar les característiques bàsiques de Lacreu (2002) per a poder valorar el treball.

Cal donar la benvinguda al treball, perquè la pitjor situació és no tindre cap estudi. L'article té molt poques pàgines (deu, pp. 241-251), de les quals només quatre estan dedicades a la tipologia (pp. 246-249). Pareix difícil establir una classificació de models d'una llengua en eixa extensió. Qualsevol model lingüístic es conforma al llarg de la història i, per tant, el tema que estudiem demana relacionar els models amb la història valenciana. I bé, difícilment satisfarem eixa exigència en un treball de quatre pàgines. Per una altra banda, no hi ha bibliografia sobre la classificació dels models de llengua culta, absència que fa pensar als lectors que, durant els segles XIX i XX, no s'ha ocupat ningú d'eixa qüestió.

Dels quatre models que l'autor proposa («secessioniste, particulariste, convergent i integracioniste»), els tres unitaristes (els «particulariste, convergent i integracioniste») apareixen sense cap constituent lingüístic identificador i sense cap fragment d'un document que exemplifiqui un model i, alhora, mostre als

lectors diferències amb els altres models. Ara bé, sense constituents lingüístics i sense documents pareix obvi que els lectors no poden comprendre la classificació proposada: ¿quines característiques lingüístiques definixen el model «particulariste», quines el «convergent» i quines «l'integracioniste»? Sense contestar a eixa pregunta, els lectors no solament no comprendran la classificació, sinó que no podran tampoc verificar-la. Per tant, hem eixit del camp de la ciència i hem entrat en les creences, en la fe (creure's o no creure's la proposta).

L'anomalia de fer una classificació lingüística sense característiques lingüístiques deu ser una conseqüència d'una altra anomalia: partir d'uns criteris inaplicables. Després de dir que en els documents valencians trobem variacions (*complit* i *complert*, *comprés* i *comprès*, etc.), Lacreu estableix dos criteris per a classificar els models lingüístics valencians:

3. Els dos criteris fonamentals de Lacreu (2002: 246-248)
 - a. Després de dir que en els documents valencians trobem variacions, com ara *establit* i *establert*, *comprés* i *comprès*, etc.: «En el fons, totes aquestes alternances [les variacions que hi han en el valencià escrit] no s'han de veure com un *totum revolutum*, sinó que s'organitzen de manera natural a través de dos eixos bàsics, que són la voluntat d'acostar-se al llenguatge viu dels valencians, o la voluntat d'aproximar-se als altres dialectes catalans. Aquesta és, en definitiva, la disjuntiva bàsica sobre la qual s'articula qualsevol model de llengua.» (Lacreu 2002: 246).

Segons les paraules de 3, els models dependrien de la voluntat d'acostar-se o bé al valencià viu o bé a la llengua culta de les Illes Balears i de Catalunya. Eixa formulació (que a primera vista pareix molt simple) conté una absència: ¿des de quina base lingüística ens acostem cap al valencià popular o cap a la llengua culta de les Illes Balears i de Catalunya? És evident que, sense aclarir

quina és la base lingüística de partida, els criteris de 3 no són aplicables. Això no obstant, el nostre autor no explica quina és eixa base. Per una altra banda, els criteris que comentem tenen un perill negatiu en la societat valenciana actual: perpetuar la divisió i l'enfrontament entre els valencians. En efecte, segons els criteris de 3 pareix que només tenim dos possibilitats: o acostar-se al valencià viu (cosa que hi ha qui interpreta com a «secessionisme»), o «aproximar-se als altres dialectes catalans» (actitud que n'hi han que qualifiquen com a «catalanista»). Els valencians només tindríem dos opcions: el foc o les brases, el fang o el tarquim. Mala una; l'altra, pitjor.

Per a evitar un final tan poc positiu, no hem d'elaborar idees noves; n'hi ha prou recuperant propostes dels nostres predecessors. Els catalans Bofarull i Blanch (1867: 67) i el valencià Nebot (1894: 121) varen fer una proposta que és reduïble a dos criteris bàsics: partir de la llengua viva i buscar la coordinació dels balears, dels valencians i dels catalans recorrent a la llengua culta històrica. El fet de partir de la llengua viva permetia encarar-se a un objectiu fonamental: procurar que el model lingüístic siga *identificador*; complementàriament, la recuperació del model històric (que perviu com a mínim fins a la substitució de les lleis i de les institucions de la Corona d'Aragó per les de la Corona de Castella, 1707-1714) permetia la coordinació lingüística dels balears, dels valencians i dels catalans a fi d'anar recuperant la unitat (perduda) de la llengua culta. Els lectors interessats poden consultar l'estudi dels criteris de la Renaixença que he fet en Saragossà (2007: §3.2.3). Convé informar que els principis normatius exposats no eren particulars dels tres autors citats, sinó més aïna els que predominaven en els escriptors més bons de la Renaixença, com podem comprovar llegint la literatura de Teodor Llorente o la de Jacint Verdaguer. Com a detall, remarquem que l'objectiu dels valencians no és «aproximar-se als altres dialectes catalans» (3), sinó la *coordinació* amb els balears i amb els catalans, paraula que comporta un *acostament mutu*.

Teodor Llorente (de València), Joaquim Garcia Girona (del Maestrat), Lluís Revest (lligat a Castelló), Jordi Valor (d'Alcoi) o Josep Giner (lligat a la Vall

d'Albaida) no apareixen en el treball de Lacreu, ja que el nostre autor es reduïx als «últims cinquanta anys» (p. 246). Eixa perspectiva cronològica és poc adequada per tres raons complementàries. En primer lloc, el model lingüístic valencià contemporani no comença a formar-se en 1950, sinó en la Renaixença, ja que és aleshores quan hi ha un intent explícit de recuperar la llengua culta històrica. En segon lloc, la concepció predominant de la Renaixença és molt positiva, com hem comentat en el paràgraf anterior. En tercer lloc, el fet de limitar-se al darrer mig segle té el perill d'afavorir la marginació del valencianisme que va de 1850 a 1939, que és una actitud que deriva del valencianisme que predomina a partir de 1949.

Recuperem la pregunta bàsica: ¿quina és la base des de la qual Lacreu vol aplicar els dos criteris de 3? El nostre autor no explica eixa qüestió i, potser per eixa absència teòrica, descriu els models unitaristes (els «particulariste, convergent, integracioniste») sense cap característica lingüística. Mirem quina és la informació bàsica que he trobat sobre cada model:

4. Quatre models lingüístics valencians segons Lacreu (2002: 247-248): *particulariste, convergent, integracioniste* i *secessioniste*
 - a. Particulariste: «Per seguir un cert ordre cronològic, començaré amb el que anomenaria *model particularista*». Normes de Castelló, *Gramàtica valenciana* de Sanchis Guarner (1950) i la de Carles Salvador (1951): «voluntat de donar prioritat als trets morfosintàctics i lèxics del valencià dins del marc global d'acceptació de les normes fabrianes». «Durant els anys setanta i huitanta va estar en clar retrocés»; «actualment ha recuperat una gran vitalitat gràcies a la posada en marxa dels mitjans de comunicació i a la incorporació del valencià al sistema educatiu».
 - b. Convergent: gramàtica d'Enric Valor (1973). «Voluntat de buscar el màxim anivellament lingüístic amb la resta de dialectes de la llengua

- catalana». «Model absolutament dominant al llarg dels anys setanta, huitanta i, com a mínim, la primera meitat dels noranta».
- c. Integracioniste: «té com a figura senyera Joan Fuster». «Voluntat d'integrar-se plenament en el món de les lletres catalanes, bandejant els trets distintius més identificadors del dialecte valencià».
 - d. Secessioniste: «reacció al model integracionista». «Voluntat d'erigir el valencià com a llengua distinta del català, introduint el màxim nombre de diferències respecte a l'ortografia fabriana».

Divergint de les paraules de (4a: «Per seguir un cert ordre cronològic»), l'exposició no és històrica, ja que la proposta de Fuster (4c: centrada en els anys sixty) és anterior al model que anomena «convergent» (4b: anys setanta i huitanta). Per una altra banda, la terminologia és poc objectiva. Sanchis Guarner (4a) és hereu directe de la concepció normativa de la Renaixença a través de l'educació del seu oncle (Sanchis Sivera, naixcut en 1867), de la mateixa manera que Francesc de Borja Moll és continuador de la Renaixença gràcies a la formació que va rebre d'Antoni M. Alcover (naixcut en 1862). Aquella concepció buscava un equilibri entre la fidelitat a la llengua viva i la coordinació amb les altres parts de la llengua per mitjà de recuperar característiques de la llengua clàssica. Tenint en compte això, no és just anomenar la concepció de la Renaixença com a «particularista» (que s'oposa a *generalista* i *universalista*). Un adjectiu qualificatiu adequat seria *model equilibrat*: equilibrat entre les dos forces bàsiques, ja que partix de la llengua viva, però vol coordinar-se amb les altres parts de l'idioma tenint en compte la llengua culta històrica.

En el cas del model lingüístic de Fuster, la seua proposta consistia, bàsicament, en adoptar la llengua culta de Barcelona, opció poc compatible amb el verb *integrar*. Qui realment buscava la «integració» era Sanchis Guarner, tant per la proposta de la seua gramàtica (1950) com per les seues paraules:

5. Sanchis Guarnier com a integracioniste

- a. «Els valencians tenim molt desenrotllat el sentiment de la nostra personalitat regional, i fins i tot els que propugnem obertament la unitat idiomàtica amb Catalunya i les Illes, demanem ser escoltats col·lectivament, volem una integració però no pas una submissió, desitgem incorporar-nos però no ser absorbits.» (Sanchis, 1968; revista *Serra d'Or*, 103)

Per a anomenar l'opció de Fuster, hem de buscar un terme que, alhora que hi siga aplicable, no ho siga a les altres propostes. L'actitud dels qui eren partidaris que els valencians i els balears seguïrem en tot el model del Noucentisme de Catalunya (com ara Ramon Aramon) diria que té el nom de *centralisme*, que aplica Ferrando (2006: 237): en els anys quaranta i cinquanta, hi havien «dues visions de la llengua literària: la uniformista i centralista, basada exclusivament en la morfologia i el lèxic del català central, i la “policèntrica i convergent”» de Sanchis. Convé notar que, si un corrent que va al voltant del centralisme l'anomenem *integracionisme*, alhora que amaguem una realitat negativa (el centralisme) darrere d'un terme positiu (*integracionisme*), deformem els partidaris de la unitat lingüística que no són centralistes, ja que ells no serien «integracionistes».

No millora molt la substitució de l'adjectiu *integracioniste* per *uniformiste*, que ha proposat Ferrando (2006). El terme *integracionisme* pot tindre alguna connotació cultural, social o política, mentres que *uniformisme* pareix més neutre. Però el fet d'anomenar el camí de Fuster com a *uniformisme* té efectes poc objectius, com *integracionisme*. Una persona que tinga una bona formació lingüística sap que la riquesa de les llengües està en els valors comunicatius que és capaç de transmetre. En canvi, el fet de tindre diverses formes per a expressar un valor no és mai riquesa, sinó sempre una complicació innecessària des d'un punt de vista lingüístic. Així, no guanyem res tenint tres formes per a representar el valor 'primera persona del singular del present d'indicatiu del

verb *preferir*' (*preferesc, preferixc i prefereixo*). Si en una llengua hi ha més d'una forma per a expressar un valor comunicatiu (com ara *centre* i *center* en anglés), és, sempre, per motius socials. En conseqüència, un autor responsable busca sempre *l'uni-formisme*, i només proposarà *el poli-morfisme* quan hi hagen raons socials que impedixquen la *uni-ficació*. La unificació d'un conjunt de parlars es pot assolir de dos maneres bàsiques: o bé buscant la coordinació amb criteris lingüístics (explícits), o bé practicant el centralisme (quan les formes d'un parlar –el dominant– es prenen com a normatives). I bé, si anomenem una actitud ètica poc positiva (*centralisme*) amb un terme normatiu positiu (*uniformisme*) encobrim el comportament negatiu alhora que deformem les altres opcions (en el cas d'ara, insinuem que Sanchis Guarner i Enric Valor no buscaven la *uniformitat* sempre que els condicionants socials ho permeteren).

Comencem a comprovar que la proposta que analitzem és «ideològica». Sense pressuposar mai mala intenció (cosa que cal evitar curosament), la deducció que hem de fer és que la realitat social que estudiem (els models lingüístics valencians) no quadra amb al valor dels tèrmen usats per a representar-la. Correlativament amb la inadequació dels noms *integracionisme* i *uniformisme*, també és poc pertinent el terme *particularisme*. No hauríem d'anomenar amb un terme negatiu (*particulariste* i, per tant, poc general o poc universal) l'actitud lingüística que, segons les paraules de 4, hauríem de considerear més positiva: aquella que es pot portar a la pràctica (als «mitjans de comunicació» i «al sistema educatiu», 4a), contra la «convergent» i la «integracionista». Correlativament, el model que comporta «una submissió, ser absorbits» (paraules de Sanchis, 5) té noms positius («integrador, unitariste»).

Pel que fa a l'expressió «model convergent», implica que, des de la diversitat, hi ha hagut un acostament mutu. Eixa actitud és la que varen practicar els renaixentistes més bons. Així, en els poemes de Llorente trobem formes i paraules que usaven escriptors balears o catalans i que no eren pròpies del valencià, de la mateixa manera que en Verdaguer hi ha una recuperació progressiva de la flexió

verbal clàssica. Una miqueta més amunt, hem vist que Ferrando aplica el terme *convergent* a la concepció de Sanchis («policèntrica i convergent»). Si mirem ara el període 1949-1983, no trobarem un acostament mutu entre el valencià i el català escrits, sinó només un acostament del valencià al català. Ara bé, eixe procés és poc adequat anomenar-lo amb el nom *convergència*; més aïna, fa pensar en les paraules que va usar Sanchis en 1968 («supeditació i absorció», 5).

Resumim. Lacreu (2002) no caracteritza lingüísticament els tres models unitaristes (el dels anys trenta, el de Fuster i el dels anys setanta). Eixa anomalia va unida a reduir els criteris a dos (acostar-se al valencià parlat o «aproximar-se als altres dialectes catalans»), encara que no diu des de quina base lingüística es podrien fer eixos dos processos. Finalment, la terminologia usada és poc objectiva en els tres casos.

Una manera de reduir a la raó eixes tres anomalies seria la següent: tenint en compte la tendència forta que hi ha hagut a considerar com a una obvietat inqüestionable que el model lingüístic dels setanta seria el millor, podem suposar que eixa seria la base lingüística que Lacreu no explicita; els altres models valencians serien *desviacions* d'eixe model òptim (anomenat amb un terme positiu, *convergent*). El valencià de Sanchis (1950) ni «convergiria» ni estaria equilibrat, sinó massa acostat al valencià col·loquial i, per tant, des de l'òptima que intentem descriure convé anomenar-lo amb un terme negatiu («particulariste»). Finalment, com que Fuster és Fuster calia buscar un terme positiu per a la seua actitud lingüística («integracioniste»), per molt que eixe model lingüístic no fóra aplicable als àmbits lingüístics més importants del segle xx: ni a la premsa, ni a l'escola ni a la televisió.

5.3. NOTA SOBRE EL MODEL LINGÜÍSTIC VALENCIÀ EN ELS SEGLES XIX I XX

Com que els resultats a què hem arribat són negatius i la teoria sempre ha de ser positiva, convé (encara que siga d'una manera sintètica) exposar una visió

de l'evolució del model lingüístic valencià en els darrers 150 anys. Crec que, si algun dia tenim estudis sobre la formació i l'evolució de la llengua culta, trobarem que, entre 1850 i 1939, va emergint un model lingüístic que intenta fusionar el valencià popular i la necessitat de recuperar la dignitat de la llengua culta històrica. Les tres màximes manifestacions d'eixa concepció són els poemes de Llorente (segona mitat del segle XIX), el llarg poema èpic de Garcia Girona (per l'extensió, quasi una novel·la, de 1919) i la proposta de Jordi Valor, que escriu bàsicament entre 1930 i 1950. Cal dir que Jordi Valor és u dels primers literats que s'enfronta al repte de crear prosa en valencià d'una manera estable (és a dir, en una successió d'obres) i amb un model lingüístic versemblant (per cert, un model notablement canviat en una edició recent d'alguna obra seua). És veritat que, al llarg del període cronològic considerat (1850-1939), hi ha varietat, tant en l'època de Llorente com en la de Garcia Girona o la de Jordi Valor. Però, el dia que tindrem estudis documentats (i exemplificats), em pense que demostrarem que la majoria de les publicacions que tenien voluntat de crear un model lingüístic valencià seguien el nord descrit.

En els anys trenta, apareixen tres lingüistes valencians (Lluís Revest, Josep Giner i Sanchis Guarner) que intenten donar fonament teòric al model lingüístic emergent. Lluís Revest publica en 1930 *La llengua valenciana. Notes per al seu estudi i conreu*, obra no reeditada i que, per desgràcia, coneixem ben poc actualment pel que fa al model lingüístic que segons l'autor hauria de tindre el valencià. Sanchis escriu la seua gramàtica a la primeria dels quaranta i la pot publicar en 1950. Quant a Giner escriu articles i algun treball llarg entre 1930 i 1960. Seguidors de la llengua predominantment natural que havien practicat Llorente i Garcia Girona en la poesia, els tres lingüistes dits buscaven un objectiu que estava tan lluny dels noucentistes de Catalunya com prop estava de la modernitat: arribar a una llengua culta que fóra practicable en els mitjans de comunicació, foren escrits (diaris) o foren parlats (discursos públics, ràdio, escola). Crec que hi ha una prova d'eixa afirmació en el model lingüístic prac-

ticat en la redacció de la gramàtica de Sanchis Guarner. Mirem com descriu Mas la confluència entre els objectius d'una llengua culta i els objectius lingüístics dels mitjans de comunicació:

6. Els mitjans de comunicació i la llengua culta compartixen els objectius lingüístics bàsics
 - a. «El consens és també general a l'hora de fixar les característiques bàsiques que es proposen per a aquest estàndard oral. Sens dubte, el tret fonamental que tots els autors consideren que hauria de tenir el model de llengua dels mitjans audiovisuals és la *naturalitat*, entesa com el grau màxim de proximitat entre la llengua del mitjà i la de l'audiència. Això respon, d'una banda, a la voluntat del mitjà d'afavorir tant com siga possible la comunicació amb el públic, amb l'audiència. De l'altra, hi ha l'objectiu d'aconseguir la *identificació* del públic amb el mitjà, que interessa especialment les llengües en procés de normalització, com la nostra: és requisit indispensable perquè el model de comportament lingüístic tinga alguna influència.
 - b. »Tenim, doncs, dos objectius més o menys confluents: el que sorgeix de la necessitat dels mitjans de comunicació d'aconseguir un model de llengua funcional i afavoridor dels seus objectius comunicatius i el que sorgeix de la necessitat de la llengua de crear i difondre el seu registre estàndard a través dels mitjans de comunicació.» (Mas 2008: 137)

Les característiques que tenia la concepció de Sanchis Guarner durant els anys quaranta (i també Josep Giner) expliquen les paraules de Lacreu (4a): quan en ls anys huitanta el valencià entra a les escoles i es crea Canal 9, cal usar un model com el que apareix en la redacció de la gramàtica de Sanchis Guarner.

El panorama descrit canvia en la segona mitat dels quaranta, quan els poetes de l'editorial Torre s'imposen a la concepció dels tres lingüistes que teníem.

El dia que disposarem d'estudis, sabrem quins són els detalls d'aquella evolució; però la qüestió és que, en aquell procés, intervingué Xavier Casp. És cert que la seua llengua està lligada prou sovint al valencià viu. Però també és veritat que practica opcions que es separen del model de Sanchis i Giner, com he mostrat en Saragossà (2013: §2.2, 8).

Al triomf inicial dels poetes de l'editorial Torre durant els cinquanta, succeí l'èxit d'obres de Fuster en els sixtyanta, escrites seguint bàsicament la llengua culta de Barcelona. El resultat era un model lingüístic que tenia poc en compte el valencià viu i que no era vàlid per a escriure articles en la premsa o per a fer un discurs públic. Com que eixa proposta era tan poc aplicable a la societat, la immensa majoria de les persones que escrivien en valencià no varen seguir literalment la proposta de Fuster. Però, a causa del seu prestigi, hi ha una part significativa d'autors que mira d'acostar-se a eixe model. La manera de superar la contradicció consistí en dos operacions bàsiques. En primer lloc, prescindiren de la flexió verbal popular de la Catalunya oriental, encara que no varen recórrer a la moderna dels valencians (que és la que practicaven Sanchis i Giner en els anys trenta i quaranta); l'opció va ser usar la flexió clàssica en nom d'una unitat impossible, ja que Catalunya feia poc més de mig segle que havia abandonat la restitució de la flexió verbal clàssica, que havia anat recuperant Jacint Verdaguer. En la resta de la llengua, els seguidors de Fuster canviaren les paraules i les formes més estranyes per a un valencià (*noi, escombra...*, *néixer...*). El resultat d'eixe procés és el model anomenat «convergent» en l'article de Lacreu (4b).

Quan el valencià deixa de ser cosa d'uns pocs llibres perquè entra en l'escola i es crea un canal de televisió, es constata que el valencià escrit dels setanta i els huitanta no hi és aplicable, de tal manera que cal recuperar el model que practicaven Sanchis i Giner en els quaranta. Per una altra banda, la restitució del valencià a l'escola afavorix que hi haja un esclat de novel·listes, que aporten una llengua més natural.

Recapitem esta mirada al passat. Si un bon model lingüístic necessista ser aplicable als mitjans de comunicació i en general a la llengua oral pública, i si no hi són practicables ni el model de Fuster ni el que es va crear llevant els constituents més malsonants per a un valencià, haurem de convindre que, entre 1960 i 1980, hi hagué una evolució lingüística poc positiva, la qual probablement va poder produir-se per la situació social tan anormal en què vivíem (l'existència de la llengua culta es limitava a poca cosa més que a la publicació d'uns quants llibres a l'any). Ara bé, en el moment en què la situació sociolingüística canvia la mateixa realitat social s'encarrega d'anar deixant les propostes lingüístiques en el lloc que els correspon.

5.4. CONCLUSIONS SOBRE «ELS MODELS SECESSIONISTE, PARTICULARISTE, CONVERGENT I INTEGRACIONISTE»

Per a aprofundir un poc més en la comprensió de la proposta de Lacreu (2002), recordarem que les variacions dels huitanta i els noranta (com ara introduir les formes *este* i *eixe*) es varen produir amb una resistència enorme dins d'un sector del valencianisme unitariste, potser per la raó que comentarem ara. Ni en aquella època ni ara, disposem de llibres que expliquen quins criteris lingüístics (concrets, ordenats i estructurats) cal aplicar per a deduir si un constituent lingüístic ha de ser normatiu o no ser-ho. A més, els principis de la normativa s'han d'aplicar sistemàticament, i no ara u i ara un altre segons quin siga el resultat a que u vullga arribar. Si a eixa absència afegim que moltes normes havien anat escampant-se entre els correctors sense saber qui havia proposat cada norma i en nom de quines raons, convindrem que, davant d'eixes dos absències, era molt fàcil que es produïra una dogmatització de la llengua culta. A partir d'eixa «ideologització», és explicable que les propostes per al model lingüístic de Canal 9 (elaborades pel sociolingüiste Toni Mollà, 1990) no foren vistes

com a un millorament del model lingüístic valencià, sinó com a unes «concessions» que calia fer al partit que governava en la Generalitat (en els huitanta, el PSOE; a partir de 1995, el PP).

En una tal situació, també és comprensible que la radiografia (valenta i clara) que Lluís Polanco va fer en 1984 sobre les deficiències del valencià escrit passara sense pena ni glòria: pràcticament, com si no s'haguera publicat. Tots plegats (lingüistes, escriptors i correctors), volíem i dolíem, actitud que seguix tenint manifestacions en els nostres dies (com ara en el fet que una part dels membres de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua no practiquen en les seues publicacions personals el model lingüístic que la institució usa en els seus documents). En eixe ambient (que, torne a dir-ho, ens afectava a la majoria dels lingüistes, dels escriptors i dels correctors), ¿no és comprensible que el model que practicaven Sanchis Guarner i Josep Giner en els quaranta siga qualificat ben poc positivament («model particulariste») i que el model dels huitanta siga presentat com a base clara i indubtable («model convergent»)?

Acabarem observant tres efectes negatius de la proposta que hi haurien quatre models lingüístics valencians. La descripció del trio «particulariste, convergent i integracioniste», a més de no ser objectiva per les raons dites dos apartats més amunt (§5.2), recorre a una terminologia que no facilita que el valencianisme unitariste rectifique els errors del passat, ans al contrari. Si fóra cert que hi han diversos models lingüístics valencians, s'haurien de descriure *objectivament*, és a dir, amb criteris lingüístics clars, amb exemples i lligant la formació de cada model a la història valenciana.

Per contra, si la realitat no fóra que coexistixen models lingüístics diferents, sinó que hi ha una sèrie de constituents lingüístics que van associats a ideologies concretes, caldria fer tres operacions, les dos primeres de les quals serien descriure quines són eixes ideologies i dir quins són els constituents afectats (o com a mínim una part significativa). A més, en eixes operacions no hauríem de mirar només el «secessionisme». Com ara, hi ha algun escriptor que pensa

que la forma *faena* seria poc adequada, enfront de la que sent com a preferible, *feina*. Ara bé, la forma *faena* és la clàssica i el valencià l'ha mantinguda intacta. Per tant, ¿en nom de quina ideologia la forma *feina* es posa per damunt de *faena*? La resposta deu estar en l'actuació dels anys setanta i huitanta: les formes valencianes tenien poca consideració, mentres que en tenien molta les formes de la Catalunya oriental, de tal manera que arribem a trobar alguna persona que, per a mostrar que no seria «un valencià localiste», canvia les formes *ací* o *dins* (que es diuen en el seu entorn) per *aquí* i *dintre*, sense adonar-se que, a més d'usar formes malsonants per a molts valencians, es separa innecessàriament del valencià del seu entorn i correlativament s'acosta a les formes del castellà (en els exemples posats, *aquí* i *dentro*).

Seguim avant. A més de descriure les ideologies i les paraules afectades (cf. *faena*), convindria fer una tercera operació: mostrar que eixes actituds dificulten la incidència del valencià escrit en el valencià viu, entrebanquen l'ús públic del valencià i dividixen la societat valenciana. De fet, hem tractat eixes qüestions més amunt (§1, 3; §2.2, 4; i, sobretot, les conclusions de les ideologies i els models lingüístics, §2.6, que també podrien anar ací baix, tant s'ajusten al tema).

Tres paràgrafs més amunt, hem comentat que l'aplicació dels tèrmins *models particulariste*, *convergent* i *integracioniste* dificulta que el valencianisme unitariste rectifique errors comesos. També arribarem a eixe mateix resultat si vinculem la proposta amb els partits polítics valencians. Tenint en compte que un sector influent del valencianisme unitariste ha sigut molt refractari a canviar el model dels huitanta, serà comprensible que els partits polítics més lligats a eixe valencianisme (el Bloc i el PSOE) puguen practicar un model lingüístic ancorat en els huitanta. Correlativament, serà del tot lògic que el partit polític que no s'identifica gens amb el valencianisme unitariste (el PP) es decante a usar les variacions introduïdes en el model de Canal 9 o en la gramàtica de l'Acadèmia. Si a això afegim que el PP usa molt poc el valencià en els seus documents i que molts representants seus no parlen mai en valencià, convindrem que els valen-

cians més compromesos amb l'ús públic del valencià tendiran a pensar que el model bo és el «convergent», i mai el «particulariste».

La classificació que comentem encara comporta una tercera conseqüència negativa. En efecte, el panorama descrit fa desconfiar dels lingüistes i dels escriptors valencians que, seguint el camí de Sanchis Guarner (1950), volem arribar a una model lingüístic valencià identificador, assimilable i practicable en la llengua oral pública i, com a conseqüència, escrivim *preferix* o *eixe*. Sens dubte, els tres efectes negatius que hem deduït no tenen cap relació ni amb la voluntat de l'autor que ha fet la proposta (§5.2) ni amb la seua intenció. Però, en els temes socials, no interessa tant la intenció que tenim com els efectes socials que generen les propostes que fem.

5.5. ELS CONCEPTES LLENGUA I DIALECTE

Més amunt, hem comentat que Josep À. Mas fa una bona revisió del concepte *comunitat lingüística* (§3.2). L'estudi d'eixa noció va acompanyat de tres conceptes més (*llengua, dialecte i estàndard lingüístic*, 7a), en tots els quals hi hauria «una evident manca de correspondència entre les definicions teòriques i els referents» a causa d'interferències «ideològiques» (7a):

7. Revisió de quatre conceptes: *llengua, dialecte, comunitat lingüística* i *estàndard lingüístic*
 - a. «El primer conjunt de termes que se sotmetrà a revisió és el format per *llengua, dialecte* i *comunitat lingüística*. Aquesta triada, que sol aparèixer sempre concatenada, presenta una evident manca de correspondència entre les definicions teòriques i els referents. Tot seguit es procedirà de la mateixa manera amb el terme *estàndard lingüístic*, un dels més usats en la bibliografia sociolingüística però que manifesta uns dèficits sem-

- blants. Com s'argumentarà en el lloc corresponent, considerem que és la ideologia la causa d'aquesta situació. El cas de l'estàndard català en forneix, potser, un dels exemples més punyents.» (Mas 2008: 96)
- b. «4.1. *Llengua i comunitat lingüística* Com s'ha suggerit diverses vegades, considerem que el terme *comunitat lingüística* s'ha utilitzat i s'utilitza d'una manera bastant acrítica i *abusiva* per tal de referir-se des d'un vessant social al que defineix el de *llengua* des de l'estructural.» (Mas 2008: 103-104)

Per a aconseguir la «revisió» dels conceptes *llengua*, *dialecte* i *estàndard lingüístic* (8a), el nostre autor vincula la *llengua* a la *comunitat lingüística* (7b) i, en la pràctica, tracta poc el concepte *llengua*. En el seu llibre, un estudi més profund d'eixa noció hauria vingut bé per la raó que comentarem ara.

Mollà (2002: 43-74) ha mostrat dos fets vinculats: d'una banda, les definicions del concepte *llengua* són molt vagues; de l'altra, les realitats lingüístiques considerades llengües són enormement variables, de tal manera que el concepte és probablement indefinible. Pel que fa a la causa de les variacions, està en factors socials i en causes polítiques, cosa que justifica una afirmació del sociolingüiste de l'Horta: el concepte *llengua* és més social i polític que no lingüístic (p. 45, 46). La descripció de Mollà comporta que el concepte *llengua* és indefinible des d'un punt de vista lingüístic. L'únic concepte lingüístic pertinent és *llenguatge*, és a dir, el conjunt de les llengües humanes, que compartixen les nocions fonamentals i varien en les secundàries. La concepció que Mollà exposa de les llengües permet comprendre per què el fet de considerar una manera de parlar com a llengua té tanta transcendència social (per la vinculació amb la societat i la política). A més, eixa manera de tractar la naturalesa de les llengües també encamina cap a la forma més positiva de considerar el tema de la unitat lingüística.

Per a completar el quadre, convé observar que, encara que les definicions del concepte *llengua* siguen poc operatives, disposem d'uns altres mitjans. Com

ara, mirant què és qualificat com a *llengua* en l'àmbit de les llengües romàniques podem argumentar si els parlars balears, els valencians i els catalans formen una llengua. Així, en el cas que els parlars de Castella, de Lleó, de la Manxa i d'Andalusia constituïxquen una llengua, haurem d'aplicar la mateixa deducció ací, perquè les diferències internes que podem trobar no són més grans que les diferències internes del castellà, a pesar que el castellà té a favor la força unificadora d'un estat, mentres que nosaltres no hem tingut eixa força durant tres segles (com a mínim, des de 1707 fins a l'establiment de l'Estatut d'Autonomia).

A més, les nostres diferències són molt més reduïdes que les que hi han entre els parlars de l'italià o de l'occità, ja que en eixos territoris la llengua s'ha format en tot l'àmbit lingüístic, diversament del que deu haver passat en les llengües romàniques de la Península Ibèrica. Durant l'Edat Mitjana, els regnes cristians del nord peninsular s'expandiren cap al sud com a conseqüència de les conquestes als àrabs i, amb eixa expansió religiosa, política, econòmica i cultural, també es varen escampar cap al sud les llengües romàniques del nord. És comprensible, per tant, que les llengües romàniques de la Península Ibèrica tinguen moltes més poques diferències internes que les que trobem en italià o en occità.

També hauria sigut positiu comentar el concepte *dialecte*. Si el terme *llengua* és és difícilment definible d'una manera operativa des del punt de vista lingüístic, també ho serà el nom *dialecte*. Hi han dos maneres d'usar el nostre terme, una objectiva i l'altra subjectiva. En el tractament objectiu, Mollà (2002: 46 n. 4) remarca que hi ha una tautologia entre les nocions *llengua* i *dialecte*, ja que la definició del concepte *llengua* recorre a *dialecte*, i viceversa (el dialecte és la manera de parlar-se una llengua en un lloc; i una llengua «seria un dialecte adoptat per la nació en conjunt»).

En l'ús subjectiu del terme *dialecte* (que és molt freqüent en els treballs de normativa lingüística), hi han moltes interferències ideològiques. Contat i debatut, no és fàcil que hi haja un terme amb més usos ideològics que eixe. Com ara, és molt habitual que, quan algú pensa que un constituent no ha de formar part de la normativa, en compte de buscar i exposar les causes de l'exclusió, diu

que és *dialectal*. No cal dir que, una tal manera d'actuar, permet fàcilment que un gat passe per una llebre. En un llibre, ho vaig explicar així:

8. Una de les nocions lingüístiques amb més usos ideològics: *dialecte*
 - a. «La noció que tractarem tot seguit no s'exposa mai clarament. Ben mirat, sempre va tirant la pedra i amagant el braç. I, si es mostra, és emmascarada per subterfugis. En Saragossà (1997: 46), he qualificat de *politicoide* eixa concepció de la paraula *dialecte*, i l'he definida així: «llengua o part d'una llengua que hom pretén que no siga digna de l'ús públic i social». A la vista de la proposta reproduïda, podem comprendre per quina raó l'ús politicoide del nom *dialecte* tira la pedra i amaga el braç. Ara, no ens trobem davant d'un concepte objectiu o científic, els quals sempre tenen la finalitat de descriure i interpretar la realitat. Ben lluny de la ciència, ara ens trobem davant d'una *insult*, davant de l'operació infame d'intentar dominar una col·lectivitat lingüística per mitjà de *menysprear-la*.» (Saragossà 2000: 40-41)

Els usos negatius i repressius també apareixen en expressions redundants, com ara *variant dialectal*: si parlem d'una variant d'una llengua o d'una paraula, no necessitem cap adjectiu més. En la mateixa referència, pose exemples d'afirmar que formes clàssiques que els valencians hem mantingut al llarg dels segles (com ara *hòmens*, o *faena*) serien «antigues i dialectals», qualificacions que fan pensar que la llengua clàssica seria «dialectal» i que els valencians no seríem parlants normals i corrents d'ara, sinó parlants «antics». En compte de donar arguments, la «ideologització» busca que el valencià escrit (o l'idioma denigrat, o el parlar menyspreat) no use les formes vives a fi de no ser qualificats com a «antics i dialectals».

Resumim. Els sociolingüistes han mostrat que el concepte *llengua* té conreacions lingüístiques molt variables com a conseqüència de la seua naturale-

sa, que és tant social i política com lingüística. Pel que fa al terme *dialecte*, té molts usos negatius entre els lingüistes, (amb inclusió d'autors que asseguren que el terme seria purament objectiu). Tenint en compte les connotacions negatives que el terme té entre els parlants, quan volem referir-nos a com parlen en un lloc és preferible usar un nom sense càrrega negativa, com ara *parlar* (sense l'adjectiu *dialectal*, no cal dir-ho). I, molt sovint, el nom més adequat i més dignificador és «valencià + topònim»: *el valencià de Carcaixent*, *el valencià de la Plana*, *el valencià dels mariners de Santa Pola*.

5.6. ELS CONCEPTES «ESTÀNDARD LINGÜÍSTIC» I NORMATIVA LINGÜÍSTICA

En el llibre que comentem, el concepte «estàndard lingüístic» mereix la mateixa atenció que *comunitat lingüística*. Mas dedica diverses pàgines (p.107-114) a mostrar les vaguetats i les contradiccions que hi han en una noció que ha tingut tant d'ús en obres recents. No hi he vist cap deficiència, i he inclòs en esta secció el concepte *llengua estàndard* per dos motius: en primer lloc, perquè s'ha de tractar després d'haver comentat la noció *llengua*; en segon lloc, convé comentar ací la noció *llengua estàndard* perquè afegiré factors a la perspectiva de Mas. Una situació semblant hi ha en el concepte *normativa lingüística*. L'he considerat ací per a afegir components a les observacions del nostre autor.

Mirem la descripció de *llengua estàndard* (més amunt, parlant d'eixa expressió hem vist una contrarietat entre unitat lingüística intensa i remarcar la necessitat de normes comunes, §3.4, 14):

9. *Llengua estàndard* = *llengua comuna*

- a. «Aquesta llengua comuna, general i supradialectal, és la que es denomina actualment *llengua estàndard*. La llengua estàndard, doncs,

existeix per a possibilitar i garantir la intercomunicació generalitzada en una comunitat lingüística en els àmbits formals, especialment per a satisfer les necessitats comunicatives d'una societat moderna.» (definició analitzada en Mas 2008: 108-110)

- b. Adjectiu *comú*: si ho apliquem a un nom d'abast potencialment infinit (com ara *llengua*, *llengua comuna*) el valor de la construcció nominal serà, necessàriament, potencialment infinit i, per tant, vague.

El concepte anomenat històricament *llengua comuna* (que això vol dir l'anglicisme *estàndard* en *llengua estàndard*) és inevitablement vague. En efecte, si apliquem l'adjectiu *comú* a un nom que tinga un abast potencialment infinit (com ara *llengua*, *llengua comuna*) el valor de la construcció nominal serà, necessàriament, potencialment infinit i, per tant, necessàriament vague (10b). Això explica que, per molt que un conjunt de parlars vullga unificar la seua manera d'expressar-se, l'abast enorme que té qualsevol llengua farà que sempre hi hagen constituents i usos fora de la unificació, de tal manera que per ací i per allà trobarem constituents i usos no generals i, per tant, no comuns. Per una altra banda, a la vista que l'esforç unificador apareix sobretot en els escrits reflexius i públics és comprensible que, en la pràctica, *llengua comuna* i *llengua culta* s'usen com a expressions equivalents (i, abans de l'expansió social dels mitjans de comunicació, *llengua comuna* i *llengua literària*).

En la ciència, per a comprendre la naturalesa d'un concepte sempre hem d'aclarir dos interrogants units: quin problema resol i, com a conseqüència, què aporta a la teoria de què el concepte forma part. Tenint en compte això, ens haurem de preguntar quin problema soluciona la noció *llengua comuna*. En qualsevol societat, el problema no és mai què tenen en comú els seus parlants. El problema està en aquelles paraules i en aquelles construccions que, a més de ser divergents, dificulten la comunicació entre les parts d'una llengua. En definitiva, el problema de les normatives lingüístiques sempre està en *absències*: què hauria de ser comú i no ho és:

10. ¿Quin és el primer problema social que han de resoldre els lingüistes d'una llengua?
- Els constituents lingüístics que són comuns als membres d'una societat no són cap problema.
 - Què interessa en una societat concreta: quins constituents lingüístics no són comuns i haurien de ser-ho perquè eixes divergències dificulten la comunicació entre els parlants d'una llengua

Com que ja hem comentat (§5.2), les separacions internes d'una llengua que posen problemes a la comunicació pública es poden resoldre de dos maneres bàsiques: o bé hom imposa la forma de parlar d'una col·lectivitat als altres parlants d'una llengua (centralisme); o bé els lingüistes elaboren (amb arguments) una *normativa lingüística*.

Hem arribat al resultat que el concepte *llengua comuna* és poc operatiu en les normatives lingüístiques, no debades representa l'objectiu a què volem arribar. Un objectiu que, a causa de la naturalesa pràcticament infinita de les llengües, no es pot assolir mai del tot. Tenint en compte això, ens podríem preguntar si l'ús que es fa de l'expressió *llengua estàndard* en els escrits sobre les normatives lingüístiques respon a eixe valor. Si féiem una indagació empírica, trobaríem que, no poques voltes, l'ús va per un altre camí, que té dos característiques: d'una banda, és ideològic; de l'altra, té la mateixa finalitat que hem descrit en l'ús ideològic del terme *dialecte*. És a dir, en compte de fer costat a una forma, a una paraula o a una construcció amb arguments, hom intenta imposar-la recorrent a tèmens ideològics. Així, en compte de dir si *faena* és una forma normativa o no normativa, hom assegura que no seria «estàndard», mentres que sí que seria «estàndard» *feina*. La deducció que extrauen els qui parlen així és que caldria evitar la forma *faena* en la llengua culta, per molt que (com ja hem dit, §5.4) eixa forma siga la culta de tota la llengua clàssica i per molt que el valencià l'haja mantinguda intacta.

Les nocions *dialecte* i *llengua culta* van molt unides al concepte *normativa lingüística*, com han mostrat els paràgrafs precedents. Ara bé, ¿què són les normatives lingüístiques? La resposta és molt simple: en aquelles societats que disposen d'una institució pública normativitzadora, són normatives les paraules, les formes i les construccions que figuren en el diccionari o en la gramàtica de la institució normativitzadora:

11. En què consistix una *normativa lingüística*

- a. En una societat concreta que tinga una institució pública normativitzadora, són normatives les paraules, les formes i les construccions que figuren en el diccionari o en la gramàtica de la institució normativitzadora.

Naturalment, el fet que una institució normativitzadora decidisca que un constituent és normatiu no garantix que eixe constituent esdevinga comú. Les institucions normativitzadores només són una ajuda en l'expansió d'un constituent. Si establixen les normes argumentant, eixes institucions també són un mitjà que facilita la democratització de les llengües cultes. Per una altra banda, les institucions normativitzadores també tenen funcions secundàries, com ara arreplegar una part d'aquells constituents que, encara que no siguen vius, són importants per a comprendre les obres del passat. Una altra finalitat secundària és confegir gramàtiques i diccionaris que faciliten als parlants ser conscients de les característiques bàsiques de la seua llengua i de les diferències més importants amb les llengües de l'entorn.

És possible que el fet de no diferenciar clarament què no és un problema social (els constituents comuns) i què ho és (constituents que haurien de ser comuns als parlants d'un territori i no ho són) ha deixat la porta oberta a la confusió entre dos nocions tan diferents com són *constituents comuns als parlants d'una llengua* i *normativa lingüística*. Mas constata eixa confusió (12a-b), i

mostra la causa de l'error (12c): en compte d'aplicar l'expressió *llengua comuna* al resultat, hom l'aplica al procés d'expansió social d'una norma:

12. Confusió entre *llengua comuna* i *normativa lingüística*

- a. «També hi deu tenir molt a veure un altre embull, derivat d'aquesta funció referencial, que s'estén per gran part de la bibliografia: la confusió entre normativa i estàndard lingüístic.
- b. »Diversos autors han afirmat que la confusió entre aquests conceptes és freqüent –i *perillosa*, si atenem a les imprecisions que origina– i s'han ocupat i s'ocupen encara de dilucidar-la (Marí 1990, Pitarch 1996, Lamuela 1994, Mollà 2002, Julià 2004, Montoya 2006).
- c. »L'argumentació bàsica és que cal distingir entre el procés tècnic i especialitzat de la codificació o normativització del procés d'extensió social de l'ús de la varietat codificada, l'estandardització. Per a aquests autors i a grans trets, doncs, l'estandardització suposa la posada en pràctica en els àmbits que li són propis d'una varietat lingüística codificada.» (Mas 2008: 111)

Convé notar que un bon elaborador de normes no es desentén mai de l'expansió social, ja que eixe procés pot posar al descobert que la norma és incoherent; o que va contra la identitat dels parlants. En definitiva, no podem deslligar l'elaboració de normes i la seua acceptació, assimilació i ús.

Un factor secundari que pot contribuir a enterbolir dos nocions tan diferents com són *llengua comuna* i *normativa lingüística* és que una institució normativitzadora (com ara l'Institut d'Estudis Catalans) passe dècades i dècades sense haver publicat cap gramàtica ni cap diccionari de la institució. En eixes condicions, no és possible saber què és normatiu i què no ho és i, si u no és conscient de la causa de la incògnita, pot buscar per llocs a on hi ha poc a buscar (si no és res).

6. CONCLUSIONS SOBRE EL CONJUNT DEL LLIBRE

6.1. MAS DAVANT DE LA CIÈNCIA

En Mas (2008), conflüïxen els quatre vessants de les bones investigacions científiques: la teoria, les dades empíriques, l'humanisme i el compromís social. El nostre autor té interès per la teoria, que és indispensable en la ciència. No solament explicita la importància que li dona (§2.1, 3), sinó que una gran part del seu llibre està dedicada a analitzar els conceptes usats (tota la part segona, «Marc teòricometodològic», p. 35-144). Jo no sóc sociolingüïste, però la impressió que he tingut és que el nostre autor té les dos qualitats bàsiques d'un bon investigador: en primer lloc, saber mostrar les insuficiències que hi han en les definicions que analitza; en segon lloc, saber solucionar limitacions dels predecessors d'una manera clara (com ara en l'estudi del concepte *comunitat lingüística*, §3.2). A més, les clarificacions teòriques també aprofiten als lectors per a entendre més bé algun aspecte de la història contemporània, com en el tractament del concepte *ideologia* (§2.1).

Certament, la teoria és indispensable. Això no obstant, no tota teoria és positiva, ja que una teoria sempre ha d'explicar un objecte d'estudi, que és una parcel·la del món. Eixa exigència comporta que ha de ser contínua l'aplicació de la teoria a l'objecte d'estudi, que està constituït per dades empíriques. Tant en lingüística com en sociologia, les elucubracions poden tindre efectes molt negatius: les «ideologies» que no es corresponen amb la realitat. En el cas de Mas (2008), no fa castells en l'aire, sinó que partix d'unes dades empíriques, descrites en un capítol («La recollida de dades», p.145-162). Per tant, la finalitat de la teoria de la part segona del llibre és analitzar i interpretar eixes dades, objectiu a què s'encara el capítol sisé («Els models dels parlants», p. 163-198).

Tot el procés descrit va precedir per la descripció i la justificació de l'objecte d'estudi (Preàmbul i Introducció, p. 17-34). El cos del llibre desemboca en les

conclusions (pp. 199-218), a on els lectors troben resumides les aportacions a la teoria sociolingüística i al coneixement de la societat valenciana.

Com podem comprovar, el camí del nostre autor és metòdic, tal com correspon a una bona investigació. El científic sempre ha de ser rigorós en la delimitació de l'objecte d'estudi de la seua investigació. Tant ho ha de ser, que sense satisfer eixa condició no hi ha ciència. Però, amb això, no n'hi ha prou. Al costat d'eixa exigència metodològica, l'investigador ha de tindre una visió global de la seua disciplina, perquè la teoria és un tot a on les parts o conceptes tenen vinculacions entre ells (la definició del segon concepte d'una teoria s'ha de fonamentar en la definició del primer; la del tercer, en la del primer, en la del segon o en les dos; i així successivament). Això explica que, un concepte aïllat, no té sentit en la ciència. El sentit sempre està en el conjunt de la teoria.

He fet la reflexió anterior sobre la interdependència entre una definició i el conjunt d'una teoria per a justificar per quina raó les aportacions de Mas (2008) no es limiten a l'objecte d'estudi del llibre. El nostre autor pertany al grup d'aquells científics que tenen un ull en l'objecte d'estudi i, l'altre, en el conjunt de la teoria. La conseqüència d'eixa interrelació és que, alhora que desplega el seu objecte d'estudi (ací, §2: «Ideologies i models lingüístics»), també fa aportacions a uns altres conceptes de la seua disciplina, com ara els que hem comentat en «Interferències ideològiques en interpretacions socials» (§3).

6.2. MAS DAVANT DE L'HUMANISME I DEL COMPROMÍS SOCIAL

Les característiques positives del professor de la Universitat Politècnica de València no s'acaben en la ciència, perquè Josep À. Mas és també un intel·lectual. Justament per això procura lligar la seua investigació a la societat a on viu. El compromís social comporta la voluntat de millorar una societat solucionant problemes seus. El vessant humaniste del sociolingüiste de la Marina explica

que ens recorde als investigadors l'obligació que tenim d'estar compromesos amb la societat (particularment amb aquella que ens envolta, §4.1, 1). Estem davant d'un investigador íntegre: aquells en què la ciència i l'humanisme van agafats de la mà.

La fusió d'eixos dos vessants humans permet entendre que Mas usa la investigació per a intentar comprendre les persones, cosa indispensable quan u treballa amb la voluntat de solucionar conflictes socials. L'actitud contrària és la d'aquells que actuen com si estigueren en la veritat; ells tindrien tota la raó i, per tant, els altres no en tindrien gens. Totes les persones que no pensen com ells anirien errades. Els elitistes que interpreten el món d'eixa manera solen desconfiar de les persones i, si són membres d'un poble que ha perdut consciència i autonomia, pensen que els canvis socials no s'han de fer bàsicament per convicció, sinó fonamentalment des de dalt, des dels aparells de l'estat, a la força. Els elitistes també tendixen a condemnar els col·legues que no pensen com ells (com ara ignorant els estudis que fan, o deformant les seues investigacions), actuació que desemboca en el sectarisme. Com a exemple de substituir la condemna per la voluntat de comprendre, posaré el cas d'un home que està a favor del valencià i parla a la dona en castellà. Mirem com el tracta Josep À. Mas:

1. Una de les finalitats de les bones investigacions: comprendre les persones
 - a. «Un comportament que, d'entrada, podria semblar simètric és el de X, “*inventor de màquines*” i encarregat en una fàbrica de ciment, que als seus cinquanta-cinc anys, diu: *soroll, ciment, més o men(y)s, fins demà adéu bon dia*, alhora que presenta, com és esperable, pràcticament tots els estereotips vernaculars del valencià de Sagunt. La simetria es deduiria del fet que es dirigeix en castellà a la seua esposa, tot i que afirma que porta 35 anys ací. Siga com siga, considerem que la dada de l'edat té prou pes perquè puguem postular-li una actitud favorable cap a l'ús formal de la llengua i la normalització lingüísti-

ca en general, tan sols matisada, que no contradita, per una manca d'ús en un àmbit íntim, on s'ha de valorar la força del costum de mantenir la llengua en què es va fer la coneixença.» (Mas 2008: 178)

Si ens n'eixim de l'argumentació i entrem en el camp dels sentiments, opinaria que, qui estima les persones que estudia, procura entendre-les; i, com que els sentiments solen ser recíprocs, l'afecte de l'analiste potencia que les persones estudiades responguen amb afecte cap a l'analiste. Correlativament, el menyspreu cap als altres impulsa eixes persones a sentir menyspreu cap als menyspreadors.

Abans de seguir avant en la confecció d'una visió panoràmica del llibre ressenyat, convé recapitular. El nostre autor fa aportacions en els tres camps bàsics: en el teòric, en el cívic (aplicació de la investigació a problemes socials) i en el personal (en la manera de concebre les persones i en el tractament implícit). La veritat és que, mentres llegia el llibre, pensava que estava davant d'una característica de les bones tesis doctorals: el fet que determinen tota la investigació que farà l'autor al llarg de la seua vida. Els treballs pobres s'acaben en ells mateixos, no generen més investigacions. En canvi, els treballs rics mostren que, al costat del tema investigat i clarificat, aguaiten el cap uns altres temes, que poden ser l'objecte d'estudi d'una investigació ulterior. Realment, els bons treballs no solament resolen problemes, sinó que també en plantegen de nous.

6.3. MAS DAVANT DE LA SOCIETAT VALENCIANA

El compromís social de Mas ha fet que, en compte de triar per a la investigació algun tema més o menys desvinculat de la societat valenciana, haja seleccionat una qüestió que batega en els carrers valencians: quines actituds tenen els parlants davant del model lingüístic valencià («Ideologies i models lingüístics», §2). I, el mateix interès que té pel seu poble, fa que actue com en el camp de la ci-

ència: ahora que fa aportacions com a científic (ací, §2, §3), també en fa com a valencià, com ara les qüestions que hem comentat en «Aportacions a l'anàlisi del valencianisme» (§4). Realment, la unió entre la ciència i l'humanisme, a més de ser necessària, és ben productiva per a qui la practica.

La formació humana i la responsabilitat cívica del nostre autor expliquen que no s'ha fet arrere davant dels resultats a què portava la seua investigació. El valencià ha estat tres segles expulsat de les institucions públiques, situació que ha tingut efectes negatius en la llengua i, sobretot, en el seu estudi (amb molts temes pendents d'aclarir, tant en el camp lingüístic com en el sociolingüístic i en el literari). Per a millorar eixa situació, la primera condició és no ignorar-la; la segona és no tindre vergonya ni de ser com som ni d'estar com estem. En conseqüència, si hi han deficiències en la manera de tractar la unitat lingüística (§3.1) o en la manera d'entendre el valencianisme (§4) hem de descriure les limitacions actuals a fi de poder solucionar-les.

L'actuació contrària a la de Mas és la d'aquells que es dediquen a estudiar temes sense cap vinculació amb la llengua i la societat valenciana i que, potser per eixa llunyania, volen presentar el seu món universitari com si fóra una torre redona, perfecta. Al costat d'eixa actitud, hi han variants, com ara estudiar constituents lingüístics medievals sense vincular-los al present. Cal unir la investigació a la societat valenciana per dos necessitats: per a centrar-se en qüestions que ara són problemàtiques i per a solucionar eixos problemes. Estudiar coses del passat sense vincular-les al present és poc més que un passatemps, actitud poc apropiada per a les institucions públiques, com són les universitats i els seus professors.

Després de segles de marginació universitària, el valencià disposa ara d'unes quantes dotzenes de professors universitaris de llengua, de literatura i de didàctica, de manera que s'haurien de produir avanços palpables en la solució de les deficiències que tenim. Per contra, si passen els anys i eixos forats no van omplint-se serà senyal que la nostra investigació (i els nostres plans d'estudi) no estan ben orientats. Amb valentia, Josep À. Mas ha fet aportacions i, ara,

els sociòlegs i els lingüistes valencians hauríem d'estar a la seua altura. Si això passa, no es materialitzarà el seu temor:

2. Silenci amb què han sigut tractades obres autocrítiques

- a. «No em puc estar de deixar caure ací la conclusió lògica del fet d'inserir-nos en aquest *corrent* autocrític: si les seues aportacions i intuïcions són certes, no resulten de bon averany pel que fa a la sort i a la divulgació que pot esperar el nostre treball, en congruència amb el silenci amb què el gremi ha saludat algunes d'aquestes obres, que ací seran bibliografia bàsica. Esperem, doncs, que aquestes reflexions sobre l'estructura coercitiva del discurs acadèmic oficial no siguen massa encertades.» (Mas 2008: 22-23)

Tres anys després de publicada l'obra, el seu contingut no ha sigut usat per a elaborar un llibre sobre «la política lingüística al País Valencià» (Pardines i Torres 2011). De fet, la publicació de Mas ni tan sols apareix en la bibliografia d'eixe llibre.

En una societat amb tantes divisions i tanta indiferència com és la valenciana, és molt positiu trobar la veu del sociolingüiste de la Marina. Ben mirat, ell és una mostra del valencianisme que s'hauria d'expandir si volem tirar avant i quallar en la societat valenciana. Perquè a qui més interessa superar les limitacions del valencianisme és al mateix valencianisme, no debades d'això depén el nostre futur. I, la darrera finalitat del llibre de Mas, és contribuir a millorar simultàniament el valencianisme i la societat valenciana, com explicita l'autor al final del llibre:

3. Paraules finals de Mas (2008)

- a. «No és una tasca fàcil, i a més, necessita de moltes bones voluntats. Podríem començar els filòlegs deixant d'atiar focs inútils i fent la nostra feina/faena: investigar sobre la llengua i el país que tenim, no els

que desitgem o els que se suposa que *hem de desitjar*. Perquè no es tracta tan sols d'un canvi d'usos lèxics. Probablement una comprensió més profunda de la sagnia ideològica col·lectiva que tant ens ha afeblit, als valencians del tombant del segle xx, invite a substituir, o si més no a corregir, determinades inèrcies mentals.» (Mas 2008: 218)

BIBLIOGRAFIA

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2005): *Llibre blanc de l'ús del valencià. I. Enquesta sobre la situació social del valencià. 2004*. València, AVL.
- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2006): *Gramàtica normativa valenciana*. València, AVL.
- BALDAQUÍ, Josep Maria (2005): «El model de llengua dels escolars: aspectes fonètics», en Institut d'Estudis Catalans, *Jornades de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana*, Barcelona-València-Alacant-Castelló de la Plana, IEC, UV, UA, UJI.
- BALDAQUÍ, Josep Maria (2006): *El model de llengua i la seguretat lingüística dels joves valencians*. València-Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BELLO, Vicent (1988): *La pesta blava*. València, Tres i Quatre.
- BOIX, Emili (1993): *Triar no és trair*, Barcelona, Edicions 62.
- BOFARULL, Antoni de, i Antoni BLANCH (1867): *Gramàtica de la lengua catalana*. Barcelona, Espasa Hermanos. Edició facsímil de Llibreries París-València, València, 2000. Reproduït parcialment en *Escrits lingüístics*, Barcelona, Alta Fulla, 1987, pp. 205-230.
- CALAFORRA, Guillem (1999) *Paraules, idees i accions. Reflexions "sociològiques" per a lingüistes*. València-Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- CASP, Xavier (2008): *Obra completa*. Editada per Ricard Bellveser, València, Generalitat Valenciana. Tres volums.
- CASTELLÓ, Rafael (2001): «Nacionalismes i actituds lingüístiques al País Valencià: una aproximació», en Toni Mollà (ed.), *Ideologia i conflicte lingüístic*. Alzira: Bromera: pp. 145-200.
- FERRANDO, Antoni (2006): «L'ideal idiomàtic de Sanchis Guarner», en Santi Cortés i Vicent Josep Escartí (eds.) *Manuel Sanchis Guarner. Un humanista valencià del segle XX*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua, pp. 94-125
- GINER, Josep (1998): *Obra filològica (1931-1991)*. Estudi preliminar, edició crítica a cura d'Antoni Ferrando, amb la col·laboració de Santi Cortés. València, *Gramàtica del català contemporani*, GCC.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1993): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I. Fonètica*. Barcelona.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1994): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. II. Morfologia*. Barcelona.
- JULIÀ, Joan (2004): *El llenguatge de la ràdio i de la TV*, Alzira, Bromera-Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- LACREU, Josep, (2002): «Els models de llengua del valencià», en Casanova, E., Martí, J. I Saragossa, A. (eds.), *Estudis del valencià d'ara*, València, Denes, pp. 241-251.
- LAMUELA, Xavier, (1994): *Estandardització i establiment de llengües*, Barcelona, Ed. 62.
- MARÍ, I. (1990): «Condicions prèvies per a la difusió d'un model lingüístic als mitjans de comunicació», en Ferrando (ed.) *La llengua als mitjans de comunicació*, València, Institut de Filologia Valenciana-Universitat de València.
- MAS, Josep Àngel (2008): *El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians*, Benicarló, Onada Edicions.
- MOLLÀ, Toni (1990): *La llengua dels mitjans de comunicació*. Alzira, Edicions Bromera.
- MOLLÀ, Toni (2002): *Manual de sociolingüística*. Alzira, Edicions Bromera.

- MONTOYA, Brauli (2006): *Normalització i estandardització*, Alzira, Edicions Bromera.
- NEBOT, Josep (1894): *Apuntes para una gramàtica valenciana popular*. València. Reproducció facsímil de la Llibreria París-València, València, 1996.
- PARDINES, Susanna i Nathalie TORRES (2011): *La política lingüística al País Valencià. Del conflicte a la gestió responsable*. València, Fundació Nexa.
- PITARCH, Vicent (1996): *Control lingüístic o caos*, Alzira, Edicions Bromera.
- PITARCH, Vicent (2006): «L'experiència valenciana en el procés normativitzador: les Normes del 32», en Antoni Ferrando i Miquel Nicolàs (eds.), *La configuració social de la norma lingüística a l'Europa llatina*, Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- POLANCO, Lluís B. (1984): «La normativa al País Valencià. Problemàtica i perspectives», *Problemàtica de la normativa del català. Actes de les Primeres Jornades d'estudi de la llengua normativa*, 1983. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 107-146.
- PRADILLA, Miquel Àngel (1999): «El secessionisme lingüístic valencià», en Pradilla, M. A. (ed.), *La llengua catalana al tombant del mil·leni*, Barcelona, Empúries.
- REVEST, Lluís (1930): *La llengua valenciana. Notes per al seu estudi i conreu*. Castellón de la Plana, *Sociedad Castellonense de Cultura*.
- SALVADOR, Carles (1951): *Gramàtica Valenciana*. València, Lo Rat Penat. Use l'edició 17, de 1995, Eliseu Climent editor.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1950): *Gramàtica valenciana*. València, Torre. N'hi ha una reedició facsímil de 1993, Barcelona, Alta Fulla.
- SARAGOSSÀ, Abelard (1997): *Criteris de la normativa. L'ortografia contemporània. Uns quants problemes actuals*. València, Ed. Saó i Diputació de Tarragona.
- SARAGOSSÀ, Abelard (2000): *El valencià del futur. Una contribució ideològica*. Benicarló, Alambor. Segona edició (revisada i augmentada), 2002.
- SARAGOSSÀ, Abelard (2007): *Reivindicació del valencià. Una contribució*. València, Tabarca Llibres.

- SARAGOSSÀ, Abelard (2012): «Objectiu bàsic (i quasi únic): “unitat de la llengua”», *Aula de Lletres Valencianes. Revista Valenciana de Filologia*, 2, pp. 207-239.
- SOLÀ, Joan (2003): *Ensenyar la llengua*. Barcelona, Empúries.
- TELEVISIÓ DE CATALUNYA (1995): *El català a TV3: llibre d'estil*, Barcelona, Ed. 62.
- VALLVERDÚ, Francesc (2000): *El català estàndard i els mitjans audiovisuals*, Barcelona, Ed. 62.
- VALOR, Enric (1973, 1977): *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*. València, 3i4.
- VILA, Xavier (1998): «La dinàmica del contacte lingüístic en relació amb la llengua Catalana», en Pradilla, M. A. (ed.), *Ecosistema comunicatiu. Llengua i variació*, Benicarló, Alambor, pp. 133-160.

